

Nr 130.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.; given Stockholms slott den 9 mars 1923.

Under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, lag om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, lag om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, lag om ändring i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herm. Lindqvist.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 (n:r 13).

Härigenom förordnas, att §§ 19 och 20, § 21 mom. 1, §§ 23, 24 och 34, § 36 mom. 1 samt §§ 51 och 74 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 19.

Mom. 1. Kommunen äger rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunen må ock kunna besluta, att, där väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, varom i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter kommunens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmäles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till innehavare

av uppdrag, som i denna paragraf omförmälas, må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

§ 20.

Mom. 1. Kan ärende, som av kommunalstämma handläggas, å den utsatta dagen icke till slut bringas, skall stämman fortsättas å annan dag och, därest stämman så besluter, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmans fortsättande.

Mom. 2. Då jämlikt § 18 eller § 40 mom. 2 val sker proportionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valsedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid ärendes behandling å stämma begäres uppskov med detsamma avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 16 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 21.

Mom. 1. Ordföranden åligger att ärendena till överläggning framställa, samt att tillse det andra frågor ej företagas, än de, som uti kungörelsen upptagna äro.

Ny fråga kan vid kommunalstämman väckas, men icke förr, än vid annan stämma och efter vederbörlig pålysning handläggas.

Sedan överläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmas utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 23.

Ordföranden skall vid kommunalstämman föra eller på eget ansvar låta föra protokoll, upptagande ämnet för överläggningen och beslutet, jämte skälen därtill. Sedan förhandlingarna äro avfattade, justeras protokollet genast, där så ske kan, eller i annat fall vid kommunalstämma, senast fjorton dagar därefter, varom vid tillfället underrättelse meddelas. Erfordrar ärendet skyndsamhet och

kan protokollet icke genast vid kommunalstämman justeras, må stämman kunna uppdraga åt därtill för varje gång utsedda ledamöter att, jämte ordföranden, justering av protokollet, eller vissa delar därav, verkställa. Protokollet under-tecknas av ordföranden och minst två vid stämman närvarande ledamöter, eller av de särskilda justeringsmännen, om sådana varit utsedda.

Den, som i avgörandet av ett ärende deltagit, kan genast, eller sist vid justeringen av protokollet, emot det fattade beslutet reservation avgiva.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Hör till kommun jämväl annex- eller kapellförsamling, skall dylikt tillkännagivande ske allenast i kommunens huvudkyrka.

§ 24.

Kommunalstämmans ordförande är i denna sin egenskap icke berättigad till ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivmaterialier, post-porton och dylika utgifter, som för kommunens räkning vid uppdragets fullgörande påkallas. Kommunen må kunna för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräkneliga utgifter av nyss angiven art.

§ 34.

Kommunen må besluta, att, där väglängden mellan kommunalfullmäktigs hemvist och kommunalfullmäktiges sammanträdeslokal överstiger tio kilometer, rese-ersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde skall till honom utgå; och skall i fråga om ersättningens belopp vad i § 19 mom. 1 första stycket är stadgat beträffande reseersättning till där arsedd ledamot eller revisor äga motsvarande tillämpning.

§ 36.

Mom. 1. *Kommunalfullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande.*

I fråga om ersättning åt ordföranden skall vad i § 24 finnes stadgat angående ersättning åt kommunalstämmans ordförande äga motsvarande tillämpning.

Kungörelse om fullmäktiges sammanträde första gången efter fattande av beslut, varom i § 27 förmäles, skall utfärdas av stämmans ordförande, därefter av fullmäktiges ordförande eller, i händelse av hans förhinder, av vice ordföranden. Kungörelsen skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet och uppläsas minst åtta dagar därförut i kyrkan. Hör till kommun jämväl annex- eller kapellförsamling och hålles i dess kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelsen uppläsas jämväl därstädes. Är sammanträde utsatt till dag, då gudstjänst hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas.

För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning, att kallelse icke med-hinnes så tidigt, som nu är föreskrivet, må sammanträde kunna hållas efter kortare kallelsetid och även samma dag, då det pålyses; dock må vid sålunda utlyst sammanträde beslut ej fattas om utgift eller erläggande av bidrag därtill.

Besluta fullmäktige, att kungörelsen jämväl bör anslås å viss plats inom kommunen eller införas i en eller flera tidningar i orten, skall ordföranden, där så ske kan, föranstalta därom.

Skriftlig kallelse till sammanträdet, innehållande sådan uppgift, som ovan sägs, bör ock, såvitt möjligt är, genom ordförandens försorg senast fyra dagar förut delgivas en var fullmäktig eller med posten till honom översändas.

§ 51.

Vid kommunalnämndens sammanträden förer ordföranden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig. Han ombesörjer skriftväxlingen, emottager alla till nämnden ställda skrivelser och framställningar, ansvarar för räkenskaper-
nas ordentliga förande, vårdar nämndens handlingar och håller över dem register.

De biträden, som vid utförande av dessa göromål kunna befinnas nödiga, må ordföranden antaga och entlediga.

§ 74.

Konungens befallningshavandes godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut, vilka

- a) röra kommunens indelning i valkretsar för val av kommunalfullmäktige;
- b) äro ämnade att såsom kommunalstadgar tillämpas, till befrämjande av sedlighet, hälsovård, vård om brandväsande samt ordning och säkerhet inom kommunen;
- c) röra arvode enligt § 19 mom. 2; eller
- d) avse påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Samtliga av kommunen för ett och samma kalenderår fattade, under mom. c) omförmälda beslut skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas Konungens befallningshavandes prövning, vid äventyr att beslut, så vida icke sär-skilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall Konungens befallningshavande beredas tillgång till tablå över kommunens utgifter och inkomster det år besluten avse.

Beslut, som sålunda Konungens befallningshavandes prövning underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Kommunalstämman må, om den därtill tror sig äga fog, hos Kungl. Maj:t över vägrad fastställelse föra klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i staden 21 mars 1862 (n:r 14).

Härigenom förordnas, att §§ 17, 18, 32, 41 och 75 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Mom. 1. Staden äger rätt besluta, att ledamot av drätselkammaren och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor för granskning av drätselkammarens eller sådan styrelses, nämnds eller berednings räkenskaper eller förvaltning skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Staden må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant påkalla och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonseleg, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som i första stycket sägs, må, om staden så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter stadens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom kammaren, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmäles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till innehavare av uppdrag, som i denna paragraf omförmälas, må icke överstiga vad stadens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

§ 18.

Mom. 1. Kan ärende, som vid allmän rådstuga handlägges, å den utsatta dagen icke till slut bringas, skall rådstugan fortsättas å annan dag och, därest rådstugan så besluter, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har magistraten att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för rådstugans fortsättande.

Mom. 2. Om vid ärendets behandling å rådstuga begäres uppskov med detsamma avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som magistraten har att med iakttagande av de i § 15 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

Mom 3. För varje fråga, som till behandling förekommer, skall ordföranden, sedan överläggningen är slutad, framställa proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmas utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, är den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 4. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet, eller inköp av sådan egendom, där ej inköpet avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslag ej utgår, i stad, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 10 kronor;

d) höjande av visst under det löpande året utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1:o mer än 25 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2:o mer än 15 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3:o mer än 10 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;

g) efterskänkande av oguldna stadsutskylder.

Mom. 5. Med kommunalskatt avses i mom. 4 c) och d) utskylder till staden vare sig de beslutats å allmän rådstuga, av stadsfullmäktige eller å kyrkostämman.

Mom. 6. Efterskänkande av oguldna stadsutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 7. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 32.

Stadsfullmäktige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande.

Underrättelse om dessa val skall genom magistraten till Konungens befallningshavande insändas.

Stadsfullmäktiges ordförande är i denna sin egenskap icke berättigad till ersättning för andra med uppdraget förenade kostnader än för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter, som för stadens räkning vid uppdragets fullgörande påkallas. Stadsfullmäktige må kunna för ett år i sänder besluta, att sådan ersättning skall utgå med visst belopp, vilket icke må överstiga vad skäligt är med hänsyn till beräkneliga utgifter av nyss angiven art.

§ 41.

För varje fråga, som till behandling förekommit, skall ordföranden, sedan överläggningen förklarats slutad, framställa proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Åskas omröstning, skall den verkställas öppet, utom vid val, då den bör ske med slutna sedlar. Rösterna avlämnas efter upprop; och äger varje stadsfullmäktig en röst.

Till beslut i de uti § 18 mom. 4 angivna fall erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.

I övriga frågor bestämmes, där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla vid öppen omröstning rösterna lika å bägge sidor, gäller den mening, som ordföranden biträder. Genom lottning bestämmes företrädet emellan dem, som vid val erhålla lika antal röster.

Vad i § 18 mom. 2, 5, 6 och 7 är för allmänna rådstugan stadgat skall äga motsvarande tillämpning i avseende å stadsfullmäktige.

§ 75.

Konungens befallningshavandes godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt:

a) beslut, vilka äro ämnade att såsom kommunalstadgar tillämpas, till befrämjande av sedlighet, hälsovård, samt ordning och säkerhet inom stadens område;

b) av staden upprättade allmänna planer för hushållningen med stadens donationsjord;

c) *beslut om arvode enligt § 17 mom. 2; samt*

d) beslut, som avser påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Samtliga av staden för ett och samma kalenderår fattade, under mom. c) omfördälda beslut skola samtidigt och senast under det år beslutet ärse underställas Konungens befallningshavandes prövning, vid äventyr att beslut, så vida icke särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande.

Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall Konungens befallningshavande beredas tillgång till tablå över stadens utgifter och inkomster det är beslutet avse.

Beslut, som skall Konungens befallningshavandes prövning underställas, bör genom magistraten och åtföljt av dess i ämnet avgivna utlåtande insändas.

Beslut, som sålunda Konungens befallningshavandes prövning underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan må, om fog därtill anses förevara, hos Kungl. Maj:t över vägrad fastställelse föra klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 (n:r 33).

Häri genom förordnas, att § 31, § 34 mom. 1 och 2 samt §§ 37 och 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 31.

Överståthållarämbetets stadfästelse erfordras för att giva gällande kraft åt stadsfullmäktiges beslut i alla övriga ämnen med undantag av följande, varuti avgörandet ankommer endast på fullmäktige, nämligen:

- a) underdåniga framställningar till Kungl. Maj:t;
- b) beslut i fråga om beviljande av skattebidrag till stadens allmänna gagn eller särskilda dess behov, så vida icke besluten äro av den beskaffenhet, att stadsgandet i nästföregående paragraf mom. e) bör tillämpas, eller eljest avse påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år, *eller röra fråga, varom i § 38 mom. 2 förmäles;*
- c) beslut i anledning av de på fullmäktiges prövning beroende revisionsanmärkningar;
- d) överenskommelser och beslut rörande ordningen och arbetssättet hos fullmäktige;
- e) tillämpning av de i § 22 stadgade bötesbestämmelser;
- f) fråga om behörighet att säte och stämma bland fullmäktige intaga;
- g) antagande och entledigande ävensom avlönande av borgarråd;
- h) antagande och entledigande ävensom avlönande av den hos stadsfullmäktige anställda sekreterare och vaktbetjäning; samt
- i) beslut, varigenom stadsfullmäktige ansett en hos dem omedelbart väckt eller ifrån stadskollegiet eller någon av nämnderna hänskjuten fråga böra förfalla eller icke för närvarande kunna till bifall föranleda.

§ 34.

Mom. 1. Stadskollegiet utgöres av

- a) stadsfullmäktiges ordförande och båda vice ordförande,
- b) minst tre, högst sex borgarråd samt
- c) ytterligare nio ledamöter.

Mom. 2. Borgarråden, vilka hava de särskilda åligganden, varom nedan i §§ 35 och 37 förmåles, väljas av stadsfullmäktige för en tid av sex år. Skola samtidigt flera borgarråd tillsättas, anställas, såframt omröstning äskas, särskilt val av varje borgarråd. Vid varje val, där omröstning ägt rum, är den vald, som erhållit minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Uppnås vid val av visst borgarråd ej sagda röstetal, skall detta val uppskjutas till en följande dag. Vid den andra omröstning, som då anställas, må endast ifrågakomma de två, som vid första omröstningen erhållit de flesta rösterna, eller, om flera än två erhållit högsta röstetalet eller jämte den, som fått de flesta rösterna, flera än en erhållit näst högsta röstetalet, samtliga dessa; och är den vald, som då erhållit de flesta rösterna. Mellan lika röstetal avgör lotten. Avgår borgarråd före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall befattningen så snart ske kan återbesättas. För tiden intill dess nytt val skett ävensom vid tjänstledighet för borgarråd äge stadskollegiet utse annan bland sina ledamöter att uppehålla tjänsten. Till borgarråd må allenast utses person med synnerlig insikt och erfarenhet i kommunala förvaltning-frågor eller eljest i allmänna värv.

De under mom. 1 c) omförmälda ledamöterna jämte ersättare för dem till lika antal välja stadsfullmäktige bland sig *årligen* å första sammanträdet i april månad. Vid valet skall, där det ej jämlikt mom. 3 sker proportionellt, ordningen mellan ersättarna särskilt bestämmas.

Om skyldighet för de ledamöter av stadskollegiet, som omförmälas i mom. 1 b) och c), att vid varaktigt förfall avgå, samt om ersättares tjänstgöringsskyldighet gälle vad i kollegiets instruktion är stadgat.

§ 37.

Mom. 1. Stadskollegiet utser till ordförande i drätselnämnden och till ordförande i fattigvårdsnämnden de borgarråd, vilkas föredragningskyldighet omfattar de till dessa nämnders arbetsområden hörande ärenden, ävensom bland borgarråden ordförande i de övriga nämnder, beträffande vilka sådant är i kollegiets instruktion föreskrivet, därvid hänsyn toges till den fördelning av föredragningskyldigheten, varom i § 35 förmåles. Tillika utser stadskollegiet bland sina jämlikt § 34 mom. 1 c) valda ledamöter vice ordförande i drätselnämnden, fattigvårdsnämnden samt de övriga nämnder, rörande vilka bestämmelse härom är i kollegiets instruktion lämnad.

Av stadskollegiet utsedda ledamöter i stadens nämnder tjänstgöra under den tid, de tillhöra kollegiet, eller den kortare tid, kollegiet vid valet bestämmer. Bliva platser, varom här är fråga, lediga, skola de av stadskollegiet omedelbart återbesättas. Den, som jämlikt § 34 av stadskollegiet utsetts i borgarråds ställe, uppehålle jämväl den befattning, denne innebar såsom ordförande i nämnd.

De ledamöter i nämnder, vilka ej jämlikt första stycket utses av stadskollegiet, ävensom suppleanter till fastställt antal väljas av stadsfullmäktige, där ej i nämndernas instruktioner eller eljest beträffande vissa ledamöter eller suppleanter är annorlunda stadgat. Till ledamöter och till suppleanter kunna stads-

fullmäktige välja såväl ledamöter av stadsfullmäktige som ock andra stadens inbyggare, som äro till fullmäktige valbara. Dessa ledamöters och suppleanters tjänstgöringstid är två år, räknat från och med den 1 januari. Vid lagtima sammanträdet i december månad återbesättas de platser, som vid då löpande tjänstgöringsårs slut bliva genom avgång lediga.

Avgående ledamot eller suppleant i nämnd kan omväljas.

Om sättet för stadsfullmäktiges val av ledamöter och suppleanter i drättsel-nämnden, gälle vad i § 34 mom. 3 är om val av vissa ledamöter i stadskollegiet stadgat.

Mom. 2. Kvinna, som blivit utsedd till ledamot eller ersättare i stadskollegiet eller till ledamot eller suppleant i nämnd, är berättigad att när som helst avsäga sig uppdraget.

§ 38.

Mom. 1. Stadsfullmäktige äga rätt besluta, att ledamot av stadskollegiet eller av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, så ock revisor, varom i § 26 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant påkalla och väglängden mellan vederbörandes hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, resersättning skall utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan så medelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, varom i första stycket sägs, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter annan grund, än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, må efter stadsfullmäktiges bestämmande till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som efter särskilt uppdrag utför arbete av väsentligt större omfattning än övriga ledamöter, så ock till revisor, varom i § 26 sägs, utgå arvode för det med uppdraget förenade bestär. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923. Val enligt denna lag av de i § 34 mom. 1 c) omnämnda ledamöterna jämte ersättare för dem skall förrättas första gången å stadgad tid år 1924, i följd varav de, som på grund av tidigare val då äro ledamöter av stadskollegiet eller ersättare för dem, vid nämnda tidpunkt skola frånträda dessa uppdrag.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 (nr 15).

Häri genom förordnas, att §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 33.

Kyrkoråd och skolråd utse för varje år inom eller utom sig en kassaförvaltare.

En var ledamot av kyrkorådet eller skolrådet ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, detsamma under sin förvaltning haft, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit antingen av kyrkostämman eller, om klander anställles, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

Vad om landskommuns eller stads rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om kyrkostämmas befogenhet att besluta om dagtraktamente och resersättning åt utsedd ledamot av kyrkoråd och skolråd eller annan för handhavande av församlingens angelägenheter tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revisor, varom i § 39 sägs, samt om arvode åt sådan revisor eller åt ledamot, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen.

§ 40.

Mom. 1. För att vinna bindande kraft skola kyrkostämmas beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan kyrkoförsamlingen tillhörig fastighet, som, utan att till kyrkoegendom kunna räknas, för något församlingens gemensamma nytta avseende ändamål densamma genom gåva eller testamente tillfallit, ävensom överenskommelse, vilken medför förändring i de rättigheter, kyrkoförsamlingen till sådan fastighet äger;

b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning icke överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering; samt

c) påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Beslut, som bör Kungl. Maj:ts prövning underställas, skall insändas till Konungens befallningshavande i länet, vilken det åligger att handlingarna, jämte eget utlåtande, till Kungl. Maj:t överlämna.

Mom. 2. Konungens befallningshavandes godkännande erfordras för att giva gällande kraft åt beslut rörande arvode, varom i § 33 förmäles.

Samtliga av kyrkostämman för ett och samma kalenderår fattade beslut av beskaffenhet, som nyss sagts, skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas Konungens befallningshavandes prövning, vid äventyr att beslut, så vida icke särskilda omständigheter anses böra föranleda undantag, icke vinner godkännande. Till ledning vid prövningen av dessa beslut skall Konungens befallningshavande beredas tillgång till tablå över församlingens utgifter och inkomster det år besluten avse.

Beslut, som sålunda Konungens befallningshavandes prövning underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Församlingen må, om den därtill tror sig äga fog, hos Kungl. Maj:t över vägrad fastställelse föra klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 (n:r 58).

Häri genom förordnas, att §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 35.

En var ledamot av kyrkorådet eller skolrådet ansvarar gemensamt med de övriga för de medel, detsamma under sin förvaltning haft, ävensom för de säkerhetshandlingar, mot vilkas antaglighet han icke till protokollet gjort anmärkning. Denna ansvarighet fortfar, till dess förvaltningen blivit antingen av kyrkostämman eller, om klander anställs, av vederbörlig domstol godkänd, eller ock till dess natt och år efter räkenskapernas avlämnande förflutit, utan att klander i laga ordning blivit anställt.

Vad om stadsfullmäktiges rätt att besluta om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag är stadgat skall i tillämpliga delar älla jämväl i fråga om kyrkostämmas befogenhet att besluta om dagtraktamente och reseersättning åt utsedd ledamot av kyrkoråd och skolråd eller annan av kyrkostämman tillsatt styrelse, nämnd eller beredning eller åt revisor, varom i § 41 sägs, samt om arvode åt sådan revisor eller åt ledamot, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom rådet, styrelsen, nämnden eller beredningen.

§ 42.

Mom. 1. För att vinna bindande kraft skola kyrkostämmas beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan fastighet, som, utan att till kyrkoegendom kunna räknas, för något församlingens gemensamma nytta avseende ändamål densamma genom gåva eller testamente tillfallit, ävensom överenskommelse, vilken medför förändring i de rättigheter, kyrkoförsamlingen till sådan fastighet äger;

b) upptagande av lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning icke överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering; samt

c) påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Beslut, som bör Kungl. Maj:ts prövning underställas, skall insändas till överståthållarämbetet, som det åliqger att handlingarna, jämte eget utlåtande, till Kungl. Maj:t överlämna.

Mom. 2. Överståthållarämbetets stadfästelse erfordras för att gällande kraft åt kyrkostämmas beslut rörande arvode, varom i § 35 förmäles.

Beslut, som sälunda överståthållarämbetets prövning underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Församlingen må, om den därtill tror sig äga fog, hos Kungl. Maj:t över vägrad fastställelse föra klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862 (n:r 16).

Härigenom förordnas, att §§ 24, 29—31 och 56 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 24.

Landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter *under landstingets möte samt under resan fram och åter av landstingets medel dagtraktamente med tolv kronor ävensom reseersättning, beräknad efter lägsta skjuts- och åkdonslega*, där icke järnväg är att tillgå eller *fartygslägenhet* begagnas, samt avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på *fartyg*, där resan såmedelst sker.

Landstingsman, som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter under landstingets möte av landstingets medel dagtraktamente med nio kronor.

§ 29.

Sekreteraren åligger, att föra protokollet vid landstingets sammanträden, uppsätta och expediera besluten, föra brevväxlingen, vårda landstingets arkiv och tillhandahålla landstingsmännen där förvarade handlingar.

Kamreraren åligger att föra landstingets räkenskaper i den form och utsträckning, som honom av landstinget föreskrives; att under laga ansvar omhändervärd de landstingskassans medel, som kunna vara honom anförtrodda, och att för sin förvaltning ställa den säkerhet, som landstinget kan finna skäl att av honom fordra.

§ 30.

Landstinget må å lagtima möte för tiden intill nästa lagtima sammankomst utse ett förvaltningsutskott, som skall hava att med förvaltningen av landstingskassan taga den befattning samt att i övrigt handhåva de åligganden, landstinget i särskild instruktion föreskriver.

Val av ledamöter och suppleanter i nämnda utskott sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant åskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

Utskottet utser inom sig ordförande och vice ordförande.

§ 31.

1. Landstinget äger rätt besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet samt utsedd ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten, ävensom revisor för granskning av landstingets eller sådan inrättnings förvaltning skall för deltagande i sammanträde eller förrättning i landstingets angelägenhet inom landstingsområdet åtnjuta gottgörelse av landstingets medel i form av dagtraktamente och reseersättning. Ej må dagtraktamente eller reseersättning sättas till högre belopp än som i motsvarande fall skulle till landstingsman utgå enligt de i § 24 angivna grunder.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag företages i landstingets angelägenhet utom landstingsområdet av person, varom i första stycket sägs, må, om landstinget så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter landstingets bestämmande för det med uppdraget föränsade besvär utgå arvode till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller av annan i mom. 1 omnämnd styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaföraltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom utskottet, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 sägs. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av landstingets uppdrag, skall vad sålunda finnes särskil stadgat lända till efterrättelse.

§ 56.

Landstinget skall varje år utse tre inom länet boende revisorer och ett lika antal suppleanter, för granskning av det löpande årets räkenskaper och den från landstingets beslut härflytande förvaltning. Revisionen bör vara så tidigt fulländad, att berättelsen därom må kunna inom den 1 därpåföljande maj vara genom tryck offentliggjord och länets kommuner tillställd.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918 (n:r 422).

Häri genom förordnas, att 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918 skall erhålla följande ändrade lydelse:

18 §.

Fattigvårdssamhälle äger rätt besluta om ersättning åt fattigvårdsstyrelsens ordförande och övriga ledamöter; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad om kommuns rätt att bestämma ersättning åt ordförande och ledamöter i styrelser och nämnder samt om underställning av sådant beslut i kommunallagarna finnes stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1923.

Utdrag ur protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, försvars-, kommunikations-, finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Lindqvist, kommunalförfattningssakkunnigas betänkande III, behandlande frågan om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Därvid anför föredraganden:

Jämlikt nådigt bemyndigande den 30 maj 1919 uppdrog dåvarande chefen för civildepartementet åt särskilt tillkallade sakkunniga, de s. k. kommunalförfattningssakkunniga, bland annat att utreda och avgiva förslag i frågorna angående ersättning åt kommunala förtroendemän samt angående dagtraktamente för landstingsmän även under resedag. Den 18 januari 1922 hava de sakkunniga, som därvid utgjordes av ledamöterna av riksdagens första kammare rådmannen Ernst Lyberg och häradskrivaren Axel Rooth, lantbrukaren P. Lidström, ledamoten av riksdagens andra kammare parkvaktmästaren K. E. Magnusson, häradsdomaren P. J. Persson och förste aktuarien Sven Odén, avgivit sitt betänkande III, behandlande nämnda spörsmål.

Över betänkandet hava utlåtanden infordrats från länsstyrelserna, varjämte landstingen, de kommunala fullmäktigkorporationerna, magistrater och stadsstyrelser samt styrelserna för Svenska stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska fattigvårdsförbundet lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet. Dylika utlåtanden och yttranden över förslaget i dess helhet eller delar därav hava inkommit från samtliga 25 länsstyrelser, från 24 landsting, från fullmäktige i 64 städer samt 83 landskommuner och municipalsambällena, från 39 magistrater och stadsstyrelser samt från ovannämnda förbundsstyrelser.

Historik.
Ersättnings-
frågan i
dess helhet.

Under hänvisning till den av de sakkunniga meddelade redogörelsen för tillkomsten av förefintliga bestämmelser om ersättning åt kommunala förtroendemän samt för de strävanden, som tid efter annan framkommit, att vidga rätten för kommunerna att lämna dylik ersättning får jag erinra om att hithörande frågor alltsedan år 1900 vid åtskilliga tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Till en början inriktade sig strävandena närmast på ett speciellt uppdrag, nämligen ordförandeskapet i kommunalnämnd, och resulterade efter upprepade motioner år 1913 i den nuvarande lagbestämmelsen, enligt vilken kommunalstämma — eller kommunalfullmäktige — äger rätt att åt kommunalnämndens ordförande anslå arvode för det med uppdraget förenade besvär. I hela dess vidd drogs förevarande spörsmål under riksdagens prövning första gången år 1909 genom en i andra kammaren väckt motion, n:r 158, som bland annat tog sikte på att vidga kommunens rättighet att lämna ersättning till sina förtroendemän. Motionen avstyrktes av vederbörande utskott och avslögs av båda kamrarna. Enahanda blev resultatet med en i andra kammaren år 1912 väckt motion, n:r 104. Vid 1913 års riksdag i båda kamrarna väckta motioner vunno däremot konstitutionsutskottets tillstyrkande i så måtto, att utskottet i sitt utlåtande n:r 30 hemställde till riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan. Denna hemställan vann emellertid majoritet allenast i andra kammaren. Även år 1915, då motioner i båda kamrarna föranledde konstitutionsutskottet att i sitt utlåtande n:r 9 ånyo och med en utförlig motivering föreslå skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t, blev utgången densamma. Men vid 1918 års lagtima riksdag, där frågan åter bragtes under diskussion på grund av i båda kamrarna väckta motioner, beslöt riksdagen i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan i dess utlåtande n:r 3 att i skrivelse till Kungl. Maj:t, n:r 61, anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skulle vara oavlönade, kommun kunde berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunde befinnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hänvisade i sitt utlåtande till en början till vad som anförts i utskottsutlåtandet år 1915. Vid den föreslagna utredningen borde sålunda fasthållas därvid, att rättsgrundsatsen om oavlönade förtroendeuppdrag i allmänhet borde förbliva orubbad, så att den kommunala förtroendemannens arbete i kommunens tjänst framdeles såsom hittills skulle lämnas utan ersättning. Men samtidigt borde ihågkommas å ena sidan, att det ej kunde anses innebära, att berörda princip trädde för när, därest ersättning medgäves för en del direkta utgifter, sär-

skilt resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle, ävensom för vissa indirekta förluster i form av mistad arbetsförtjänst eller arbetstid, varför gottgörelse nu icke kunde utgå, samt å andra sidan, att omsorgen om principens uppehållande ej finge hindra, att i vissa särskilda undantagsfall, såsom å verkställande ledamöter i drätselkammare, revisorer och kommittéledamöter, ersättning även för nedlagt arbete borde kunna ifrågakomma. Emellertid syntes det utskottet alltid böra fasthållas, att innehavarna av de representativa kommunala uppdragen, stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigskap, icke skulle kunna berättigas till ersättning för sitt medlemskap i nämnda korporationer av vare sig det ena eller det andra slaget, annat än möjligen till gottgörelse för resekostnader. Vidare vore det självklart, att det icke finge tillkomma den enskilda förtroendemannen någon rätt att kräva ersättning utöver vad kommunen kunde finna gott att för varje fall besluta. Genom att lägga beslutanderätten i kommunens hand vunnas å ena sidan möjlighet till anpassning efter lokala och andra förhållanden, och å andra sidan skyddades kommunerna emot framställande av oberäkneliga anspråk. Uppenbarligen vore det av vikt, att ej heller kommunerna missbrukade den rätt att besluta ersättning, som kunde komma att tillerkännas dem. Vilka särskilda garantier till skydd häremot borde föreskrivas, borde vid frågans utredning tagas under noggrant övervägande. I sådant avseende erinrades därom, att redan enligt gällande kommunalförfattningar alla kommunala beslut, som ginge ut på beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, fordrade viss kvalificerad majoritet, ävensom att för giltighet av landskommuns beslut om tilldelande av arvode och annan gottgörelse åt ordföranden i kommunalnämnd samt om förhöjning därav fordrades länsstyrelsens godkännande. Givetvis kunde garantier av motsvarande eller annan art tänkas också för andra fall av ersättning åt kommunala förtroendemän.»

Till dessa uttalanden av konstitutionsutskottet vid 1915 års riksdag gjorde utskottet vid 1918 års riksdag bland annat följande tillägg:

»Till de skäl, som 1915 anfördes för en utredning rörande frågan, huruvida och i vad mån kommun må berättigas att under vissa begränsningar och villkor kunna besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, kunna numera nya läggas. Så hava, bland annat i samband med kristiden, förhållanden alltmera framträtt, som tendera att utvidga de verksamhetsområden, som falla under kommunala myndigheters handläggning, och mängden av dem, som sysselsättas med kommunala förtroendeuppdrag, är därför stadd i tillväxt. Vidare äro även i andra hänseenden en rad frågor om den kommunala förvaltningens former eller utveckling å bane, och det synes icke osannolikt, att organisationen av det kommunala livet och de arbetskrafter, som skola göra tjänst därvid, kunna komma att därav röna väsentligt inflytande. Enligt utskottets mening föreligga alltså jämte de 1915 anförda skälen, ytterligare grunder, som göra det påkallat, att spörsmålet om ersättning till dem, som hava att fullgöra dithörande uppdrag, göres till föremål för en allsidig utredning.

Grundläggande för en sådan utredning måste, såsom redan 1915 betonades, vara, att såsom regel skall bibehållas gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade. Det blir sålunda för vissa undantagsfall, som det gäller att bereda möjlighet till dylik ersättning, men dessa undantagsfall få icke kännetecknas så, att de draga med sig ett övergivande av den allmänna

principen. Vidare måste det, såsom också 1915 betonades, vara av nöden, att bestämmelser träffas rörande de former, under vilka beslut om eventuella ersättningar skola fattas, och de belopp, till vilka de med hänsyn till olika förhållanden kunna uppgå, så att nödiga garantier lämnas mot missbruk i dessa hänseenden. Den utredning, som är önskvärd, bör jämväl enligt utskottets mening vara förknippad med en undersökning dels i vilka fall och i vilken omfattning redan nu dylik ersättning utgår, dels om de kostnader en rubbning i hittills på området gällande principer skulle kunna tänkas medföra för rikets kommuner i stort sett, därest den skulle genomföras.»

Traktamente åt landstingsman under resedag.

Vad särskilt beträffar frågan om dagtraktamente åt landstingsman även under resedag så har denna fråga vid upprepade tillfällen varit föremål för uppmärksamhet inom riksdagen. Dylikt dagtraktamente påyrkades nämligen i motioner vid 1871, 1872, 1907, 1910 och 1911 års riksdagar utan att riksdagen vare sig då eller år 1913, när landstingsman tillerkändes dagtraktamente för sammanträdesdag, fann någon åtgärd erfordras. Jämväl i en vid 1918 års lagtima riksdag väckt motion rörande höjning av landstingsmännens dagtraktamente upptogs det speciella yrkandet om traktamente för resedag, vilket dock även denna gång avvisades. År 1920 återkom emellertid motionären med förslag i ämnet. Denna gång ledde motionen i enlighet med hemställan av konstitutionsutskottet i dess utlåtande n:r 7 till en riksdagsskrivelse, n:r 83, med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för nästföljande års riksdag framlägga förslag om rätt för landstingsman att erhålla dagtraktamente även under resedagar.

Såväl denna fråga som den nyss omförmälda huvudfrågan angående ersättning i allmänhet åt kommunala förtroendemän överlämnade Kungl. Maj:t för utredning till kommunalförfattningssakkunniga.

De sakkunnigas betänkande.

De sakkunniga hava i sitt omförmälda betänkande med utgångspunkt från de av riksdagen gjorda uttalandena och efter att hava framlagt ett betydande utredningsmaterial diskuterat frågan om ersättning åt de kommunala förtroendemännen. Därvid erinras till en början om den demokratisering, som vår kommunalförvaltning undergått sedan tiden för kommunallagarnas tillkomst. Från en oligarki, där det kommunala uppdraget utgjorde ett oomtvistligt bevis icke blott på inflytande utan också på framskjuten social ställning inom samhället, hade detta samhälle förvandlats till en ren demokrati, där kommunuppdragen i stor omfattning innehades och måste innehavas av nya klasser, beroende för sitt uppehälle av det dagliga förvärvsarbetet på ett helt annat sätt än forna tiders förtroendemän. Och samtidigt med att den kommunala förtroendeställningen sålunda förlorar sin exklusiva karaktär, mister den jäm-

väl mycket av sin lockelse för de ekonomiskt välsituerade, som förut suttit inne med makten. Även inom den klass eller de partier, dessa tillhöra, hava därför uppdragen ofta skjutits över på de ekonomiskt svagare. För stora flertalet av dem, som numera hava sig anförtrott det kommunala arbetet, blir därför den pekuniära uppoffringen synnerligen kännbar och detta i viss mån oberoende av den allmänna åskådning de representera. Den rubbning av innehavarens ekonomi, som det kommunala förtroendeuppdraget sålunda i allmänhet medför, ökas tydligen därigenom, att kommunalförvaltningen blivit långt mera omfattande och komplicerad än tillförne och därmed förtroendemannens arbete allt mera krävande. På grund härav inställer sig enligt de sakkunnigas mening den faran, att det för den enskilde förtroendemannen av hänsyn till hans egen och hans familjs uppehälle blir omöjligt att utan någon gottgörelse ägna den tid åt det kommunala värvet, som kräves för ett rätt fyllande därav. Genom frånvaron av gottgörelse riskerar man ett förytligande och en försämring av det kommunala arbetet, i den mån det samma handhaves av förtroendemännen.

»Det är», säga de sakkunniga, »uppenbarligen av största vikt, att anstalter vidtagas till mötande av denna fara. Två principiellt sett skilda vägar torde därvid vara tänkbara. Antingen avkopplas från de kommunala förtroendeuppdragen åtskilliga av därmed hittills förenade åligganden, vilka överlämnas till personer i tjänsteställning. Eller också lämnas skälig ersättning åt de personer i förtroendeställning, vilkas åligganden äro av mera omfattande och stadigvarande natur.» Med avseende å dessa två utvägar erinras, att den ena av dem — berednings- och verkställighetsåtgärdernas överlämnande åt personer i ren tjänsteställning — utan hinder i nu gällande kommunallagstiftning torde kunna anlitas, på sätt även i större eller mindre omfattning skett såsom regel i städerna och mera sällan i landskommunerna. Möjligheten att använda den andra utvägen är däremot i hög grad begränsad genom lagstiftningens tysta förbud mot tillerkännande annat än i undantagsfall av ersättning åt personer i kommunal förtroendeställning. Att vidga de snäva gränser, som i sistberörda hänseende uppdragits, är därför, yttra de sakkunniga, nödvändigt redan med hänsyn till önskvärldheten, att kommunerna beredas tillfälle till verkligt fritt val av de för självstyrelsens handhavande i varje särskilt fall lämpligaste organisationsformerna. För de sakkunniga har detta önskemåls tillgodoseende syntts desto viktigare, som de i allt väsentligt ansluta sig till den meningsriktning, som giver principiellt företräde åt den förvaltningsform, enligt vilken det kommunala arbetet fortfarande, framförallt i

småkommunerna på landsbygden, i största möjliga omfattning överlämnas åt valda förtroendemän.

Att ett trängande behov står bakom kravet på vidgad möjlighet till ersättning åt förtroendemännen framgår enligt de sakkunnigas mening även därav, att beslut mångenstädes fattats om dylika ersättningar i fall, där lagens tysta förbud mot sådana beslut varit gällande. För praxis härutinnan har i ett särskilt kapitel av betänkandet och i en av statistiska centralbyrån sammanställd bilaga lämnats utförliga redogörelser.

Under hänvisning till uttalanden av konstitutionsutskottet samt till lagstiftningen i våra grannländer framhålla därefter de sakkunnige, huru som ersättnings utgående i och för sig icke kan anses oförenlig med förtroendeuppdragets natur. I likhet med sagda utskott betona emellertid de sakkunniga svårigheten att åstadkomma allmängiltiga bestämmelser i syfte att begränsa såväl möjligheterna till ersättnings tillgodonjutande som ersättnings storlek. »Hänsyn måste därvid», säga de sakkunniga, »tagas till kommunernas ekonomi, till den påpekade faran för korruption och till önskemålet, att grundvalarna för lekmanneelementets ställning och värdefulla insatser i den svenska kommunalförvaltningen icke rubbas». Ersättningen finge icke sättas så hög, att uppdraget bleve eftersträvansvärt, även om verkligt intresse för själva uppgiften saknades; och ersättning för det med uppdraget förenade arbete borde endast i särskilt angivna fall kunna utgå. Känslan av skyldighet för den enskilde att genom personlig insats göra någon uppoffring för samhället måste upprätthållas.

Med en dylik allmän motivering uppställa de sakkunniga, i överensstämmelse med det av 1915 års konstitutionsutskott gjorda principuttalandet, för sitt förslag till den nya lagstiftningens utformning två huvudregler, från vilka undantag icke utan trängande skäl må medgivas; den ena regeln av innebörd, att den enskilde förtroendemannen icke kan erhålla gottgörelse utöver vad kommunen finner skäl besluta, och den andra, att för utövandet av beslutanderätt i kommunens representantförsamling icke må utgå ersättning annat än möjligen för direkta utgifter. Den förre huvudregeln innebär, att den ifrågasatta nya lagstiftningen så gott som uteslutande bör röra sig om gränserna för kommunens beslutanderätt med avseende å ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Den andra huvudregeln har sitt naturliga berättigande huvudsakligen i den högre förtroendevalör, som representantskapet äger, och som bör göra det i högre grad än andra kommunala uppdrag eftersträvansvärt för förtroendets skull.

Från dessa huvudregler hava emellertid de sakkunniga vid utarbetandet av sina lagförslag gjort vissa undantag. Så har i strid mot den förra regeln, naturligt nog, föreslagits obligatorisk ersättningsskyldighet i fråga om sådana direkta utlägg för kommunens räkning — postporton och dylikt —, som förtroendeman vid fullgörandet av sitt uppdrag måste göra. Där redan nu, såsom fallet är i fråga om vissa länskommunala uppdrag, obligatorisk ersättning finnes i lag fastställd, hava vidare de sakkunniga ansett därvid böra förbliva. Av de sålunda förefintliga undantagen från första huvudregeln utgör bestämmelsen om dagtraktamente och reseersättning åt landstingsman jämväl undantag från den andra huvudregeln, eller att medlemmar av de kommunala representantförsamlingarna icke böra åtnjuta gottgörelse för representantskapet. Ytterligare ett undantag från de båda anförda huvudreglerna har syntes de sakkunniga påkallat, nämligen i fråga om reseersättning åt avlägset boende kommunalfullmäktige, detta med hänsyn därtill, att i kommuner med stor utsträckning de skilda delarna av kommunen skola kunna bli företrädna i dess representation.

I de fall, där enligt de sakkunnigas mening ersättning principiellt bör kunna utgå, göres en bestämd skillnad mellan å ena sidan vanligt ledamotskap i kommunala styrelser, nämnder och beredningar samt å andra sidan sådana uppdrag inom dylika styrelser, nämnder och beredningar ävensom revisorskap, vilka med nödvändighet i avsevärd omfattning kräva arbete och tidspillan utöver vad som kan anses förknippat med övervarande av styrelsesammanträden. Beträffande den första gruppen av uppdragsinnehavare föreslå de sakkunniga möjlighet att bevilja dagtraktamenten och resekostnadsersättningar såsom enda gottgörelseformer. Beträffande den andra gruppen av uppdragsinnehavare anse de sakkunniga önskligt, att, därest kommunens ekonomi så tillåter, ersättning för arbete, som för uppdragets utförande kräves, må, såsom redan för vissa fall är i lag medgivet, kunna bestämmas i form av arvode.

Det från dessa utgångspunkter av de sakkunniga närmare utformade förslaget till lösning av det föreliggande spörsmålet innehåller beträffande *primärkommunerna* i huvudsak följande.

Till ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning och till revisor kan, därest kommunen så beslutar, utgå antingen resekostnadsersättning eller traktamente eller ock båda delarna. Resekostnadsersättning må dock endast kunna tillerkännas sådan ledamot eller revisor, som bor på större avstånd från sammanträdesstället än fem kilometer, och får icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega,

där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats å fartyg, där resan såmedelst sker. Traktamente åter får bestämmas till högst hälften av det belopp, varmed traktamente åtnjutes enligt femte klassen i resereglementet (alltså för närvarande till högst 5 kronor). Vid resa i kommunens uppdrag utom kommunen må dock ersättning kunna beslutas efter annan grund.

Sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, må av kommunen tillerkännas arvode för det med uppdraget förenade besvär. Detsamma gäller ock beträffande revisor. Dyligt arvode får ej bestämmas för längre tid än ett år i sänder, ej överstiga vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt och ej fastställas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom detsammans fullgörande går förlustig. Då enligt de sakkunnigas mening genom den år 1920 genomförda omläggningen av huvudstadens kommunalförvaltning behovet av ersättning i form av arvode åt befattningshavare i förtroendeställning tillgodosetts på annat sätt, hava de sakkunniga ansett införandet i kommunalförordningen för Stockholm av nya arvodesbestämmelser vara åtminstone för närvarande obehövt.

Enligt förslaget skall kommun kunna för ett år i sänder besluta, att ersättning till kommunalstämmans eller stadsfullmäktiges ordförande för kostnader för skrivmaterialier, postporton och dylika utgifter skall utgå med visst skäligt belopp.

För landskommunernas vidkommande föreslås slutligen, att kommunalfullmäktig, som har större väglängd från sin bostad till sammanträdeslokalen än en nymil, skall åtnjuta resekostnadsersättning. Denna får dock beräknas endast för den del av vägen, som ligger bortom en-milsgränsen från sammanträdeslokalen räknat. För dess bestämmande i övrigt föreslås samma grunder, som angivits såsom maximibestämmelser i fråga om resekostnadsersättning till ledamöter av styrelser och nämnder.

Förslagen beträffande ersättning åt de *länskommunala* förtroendemännen äro i stort sett desamma som i fråga om primärkommunernas, dock att landstingen lämnats något större frihet vid bestämmande av de olika ersättningarnas storlek. Resekostnadsersättning åt länskommunala förtroendemän skall sålunda enligt förslaget kunna beslutas högst till belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i andra klassens

vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats, eller när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker. Traktamente skall kunna utgå icke blott för sammanträdes- eller förrättningsdag utan jämväl för resdag. Och traktamentets maximistorlek är satt till det belopp, varmed traktamente åtnjutes enligt tredje klassen i resereglementet, för närvarande 16 kr. Den obligatoriska traktaments- och reseersättningen åt landstingsman för beivrande av landstingsmöte samt för resan fram och åter har beträffande landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, fixerats på enahanda sätt som enligt nyssnämnda maximibestämmelser. Landstingsman, som bor å den ort, där landstinget hålles, skulle under landstingets möte åtnjuta traktamente med belopp motsvarande tre fjärdedelar av traktamente enligt tredje klassen i resereglementet, d. v. s. för närvarande 12 kr.

Vid sin prövning av frågan om *garantier* mot missbruk av den kommunerna tillerkända rätten att lämna gottgörelse för kommunala uppdrags utförande hava de sakkunniga för primärkommunerna, undantagandes Stockholm, föreslagit en allmänt hållen föreskrift, att sammanlagda summan av ersättningar till de kommunala förtroendeuppdragens innehavare icke må vara högre än kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver. För länskommunernas och huvudstadens del har motsvarande bestämmelse ansetts sakna berättigande. Enligt förslaget skola vidare beslut om arvoden, vilka ju icke såsom traktamentsersättningen skulle begränsas genom viss lagstadgad maximisiffra, kräva länsstyrelsens godkännande. För att därvid giva länsstyrelsen större möjlighet att utöva en verklig realprövning av underställda beslut hava de sakkunniga föreslagit stadganden, enligt vilka *dels* alla hithörande beslut från en och samma kommun skola samtidigt och senast under det år besluten avse underställas prövning, *dels ock* länsstyrelsen i sammanhang med underställningen skall beredas tillgång till en tablå över kommunens inkomster och utgifter för samma år. Dylika särskilda föreskrifter i samband med underställningen hava icke föreslagits i fråga om landstings ersättningsbeslut.

Beträffande den speciella motiveringen för nu anförda sakkunnigförslag så ock beträffande föreslagna konsekvensändringar i andra lagar och författningar än de egentliga kommunallagarna samt motiven härför hänvisas till betänkandet.

Till betänkandet äro fogade vissa reservationer. Herr *Rooth* anser sålunda intet verkligt behov föreligga att i kommunallagarna införa generella föreskrifter om rätt för *primärkommunerna* att tillerkänna ledamöter

*Reservat
tioner.*

av nämnder, styrelser och beredningar samt revisorer dagtraktamenten för deltagande i sammanträden eller förrättningar. Vidare bör möjligheten till reseersättning i dylika fall enligt reservantens mening kunna inskränkas till att gälla sådana ledamöter, för vilka väglängden överstiger en nymil, i följd varav hithörande bestämmelser knappast vore erforderliga för stads vidkommande. Herr Rooth reserverar sig slutligen även mot förslaget om *obligatorisk* reseersättning åt avlägset boende kommunalfullmäktige. I sistnämnda avseende reservera sig jämväl herrar *Lidström* och *Persson*. Den sistnämnde opponerar sig även mot möjligheten till dagtraktamente åt ledamöter av primärkommunernas styrelser och nämnder samt mot underställning av arvodesbeslut.

Herrarna *Fant* och *Sterne*, vilka förordnats deltaga i visst de sakkunniga anförtrött ännu icke slutfört utredningsarbete beträffande landstingsförvaltningens omorganisation, hava i särskild skrivelse bl. a. hemställt, att ordförande icke måtte medtagas bland de landstingets uppdragsinnehavare, som skulle kunna tillerkännas arvode, samt att för beslut om arvode åt landstingsmän i övrigt skulle fordras kvalificerad majoritet, varemot den av de sakkunniga förslagna bestämmelsen om att sådant arvode icke finge överstiga, vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom detsamma fullgörande går förlustig, borde utgå.

*Allmänna
synpunkter.
Yttranden.*

De av de sakkunniga anförda skäl för införande av bestämmelser, som berättiga kommunerna att lämna ersättning i olika form till sina förtroendemän, hava rätt allmänt vunnit förståelse i de olika myndigheternas och korporationernas yttranden över förslaget, även om därvid ofta kraftigt nog betonats faran av att onödigtvis släppa efter på det gamla kravet, att kommunala förtroendeposter böra vara oavlönade. För förslagets genomförande i dess helhet eller i väsentliga delar hava sålunda uttalat sig 21 länsstyrelser, 22 landsting, 48 stadsfullmäktigkorporationer, 65 kommunal- och municipalfullmäktigkorporationer, 32 magistrater och stadsstyrelser samt stadsförbundet, landstingsförbundet, landskommunernas förbund och fattigvårdsförbundet, medan allenast 4 länsstyrelser, 2 landsting, 16 stadsfullmäktigkorporationer, 18 kommunal- och municipalfullmäktigkorporationer samt 7 magistrater och stadsstyrelser avstyrkt varje vidgning av ersättningsmöjligheten eller i allt fall ansett, att bestämmelser härutinnan böra gå fram efter helt andra linjer än de föreslagna. Därvid hava såsom avstyrkande räknats jämväl de utlåtanden, som förorda allenast förslaget om *arvode* för vissa förtroendeposter.

Vid en granskning av utlåtandena kan man göra den allmänna iakttagelsen, att vikten och behovet av bestämmelser om ersättning åt kommunala förtroendemän särskilt starkt framhållas från de nordliga delarna av landet med deras stora avstånd, medan däremot från de mel-lersta och i viss mån även de södra delarna, där kommunerna äro rela-tivt små, de föreslagna bestämmelserna rätt ofta sägas icke vara av be-hovet påkallade.

Ur principuttalandena i de *helt eller delvis tillstyrkande* utlåtandena må göras följande utdrag.

Länsstyrelsen i Uppsala län: »I våra tider, då det allmännas verksamhet tager allt större omfattning och de föreliggande uppgifterna bliva allt mera kom-plicerade, medför ett demokratiskt samhällsskick tendensen att för göromålens skötande anställa ett städse ökat antal av tjänstemän med speciell utbildning och med tjänsten såsom levebröd. Ett sådant resultat skulle uppenbarligen vara ur mera än en synpunkt föga önskvärt. Såsom ett medel att bekämpa ifråga-varande tendens torde man böra betrakta medgivandet av ersättning åt kommu-nala förtroendemän. För att ett steg i denna riktning skall kunna anses tillråd-ligt, förutsättes emellertid, att möjliga olägenheter av anordningen i väsentlig mån förebyggas, och att den i alla händelser icke sträcket längre, än verkligt behov kräver.»

Ungefär i samma riktning gå principuttalandena från, bland andra, länsstyrelserna i *Stockholms, Älvsborgs, Malmöhus, Hallands, Västmanlands* och *Kopparbergs län*.

Av nämnda länsstyrelser förklarar därjämte den i *Malmöhus län* »sig icke hava något att i princip invända mot förslagen», och länsstyrelsen i *Hallands län* anser, att de sakkunniga »i det stora hela på ett klokt och måttfullt sätt behandlat de mångskiftande och delvis ganska ömtåliga frågor, som härvid fram-ställa sig»; *länsstyrelsen i Kopparbergs län* uttalar, att »det sätt, varpå de sak-kunniga sökt lösa frågan — — — synes länsstyrelsen i det hela lyckligt.» *Läns-styrelsen i Västmanlands län* framhåller bland annat, att det med hänsyn till i betänkandet vidrörda ändrade förhållandena inom den kommunala förvaltningen torde bliva omöjligt att bibehålla det gamla systemet med i allmänhet oavlönade förtroendeuppdrag. Det lärer vara nödvändigt att bereda möjlighet för de kom-munala myndigheterna att bevilja gottgörelse till innehavare av sådana uppdrag såväl för direkta kostnader som ock i någon mån för tidspillan och besvär. Emellertid vore det av största vikt att därvid framgå med största försiktighet. Gottgörelsen borde sålunda i intet fall sättas så hög, att uppdragets karaktär av att huvudsakligen vara en förtroendesyssla förrycktes. De sakkunniga syntes hava beaktat dessa synpunkter och i det hela framgått med erkännansvärd försiktighet.

Sin uttryckliga anslutning till förslaget tillkännagiva jämväl *läns-styrelserna i Skaraborgs, Gävleborgs, Västerbottens* och *Norrbottens län*. Principuttalandet från sistnämnda länsstyrelse är av intresse till bely-

sande av förhållanden och synpunkter i de nordliga delarna av landet. Det innehåller bland annat följande:

»Enligt den vid de sakkunnigas betänkande fogade statistiska utredningen, vilken hänför sig till förhållanden år 1918, har ersättning i anmärkningsvärt stor utsträckning tillerkänts sådana innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, för vilka gällande lag icke medgiver någon gottgörelse. Helt säkert skulle en utredning om nu rådande förhållanden ådagalägga, att dylik gottgörelse utgår i än vidsträcktare omfattning. Den uppfattningen synes allt mer göra sig gällande, att för det arbete, som utkräves av innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, bör lämnas skälig ersättning. Desto mera kan denna uppfattning få anses riktig, som kommunalförvaltningen blivit alltmer omfattande och komplicerad och i många fall kräver så betydande tid och möda, att arbetet åtminstone delvis i stället för av förtroendemen borde fullgöras av kommunalanställda befattningshavare. Kommunalmedlemmarnas valfrihet vid utseendet av kommunens förtroendemen är i själva verket rätt så beskuren, då de, i saknad av stöd i lag att bevilja skälig gottgörelse, anse sig icke kunna belasta en i övrigt lämplig person på grund av hans svaga ekonomiska ställning med ett arbetskrävande uppdrag, som han icke äger undandraga sig. Härtill kommer att synnerligast inom detta län fullgörandet av ett kommunalt uppdrag ofta är förenat med dryga direkta utgifter. Till följd av ett flertal kommuners oerhörda storlek måste särskilt många kommunalfullmäktige för att komma till sammanträdesorten företaga resor på ända till tiotals mil. Detta föranleder icke blott att utlysta kommunalfullmäktigesammanträden måste icke så sällan inställas på grund av för ringa antal närvarande ledamöter, utan även, då fullmäktige hellre betala det lilla bötesbeloppet för utevaro än företaga en mycket kostsam och tidsödande resa, därtill att kommunens avlägset boende medlemmar bliva orepresenterade vid avgörandet av kommunens angelägenheter. Praxis att utan stöd av lag bevilja ersättning åt kommunala förtroendemen har vid nu nämnda förhållanden framtvungits, och då den allt mer synes vinna stöd i den allmänna uppfattningen, anser länsstyrelsen tiden vara inne för ett lagfästade av densamma. Då de sakkunnigas förslag, såvitt länsstyrelsen kan bedöma detsamma, synes innefatta garanti mot missbruk av kommunernas rätt att bevilja ersättning, får länsstyrelsen, som jämväl övervägt vad hos de sakkunniga reservationsvis framhållits i avseende å obligatorisk rätt för kommunalfullmäktige till reseersättning i vissa fall, uttala sin anslutning till det nu föreliggande förslaget.»

Stadsfullmäktige i Stockholm finna i likhet med kommunalförfattnings-sakkunniga »en ändring av den nu gällande principen, enligt vilken ersättning må utgå till kommunala förtroendemen allenast för särskilt angivna undantagsfall, i vissa hänseenden önskvärd. I fråga om de synpunkter, som vid en sådan ändring böra vara vägledande, kunna stadsfullmäktige i allmänhet ansluta sig till riksdagens uttalanden i den skrivelse, som legat till grund för de sakkunnigas uppdrag.»

Stadsfullmäktige i Malmö hava funnit den av de sakkunnige anförda motiveringen bärande och »förorda på den grund de i betänkandet innehållna förslagens lagfästade.»

I yttrandet från *stadsfullmäktige i Västerås* heter det bl. a.: »De starka skäl de sakkunnige anført för sitt förslag att bereda kommunerna möjlighet att ersätta vissa förtroendeuppdrag synas sålunda icke vederlagda av de betänklig-

heter, som enligt vad ovan sagts kunna framföras mot förslaget, vilket synes vara en naturlig och ofrånkomlig följd av den utveckling i demokratisk riktning, som kommunallagstiftningen i övrigt undergått. Under sådana förhållanden och då emot förslagets närmare detaljer icke synes finnas anledning till erinran, torde de sakkunniges förslag lämpligen böra läggas till grund för lagstiftning i det föreliggande ämnet. Det blir sedan kommunens beslutande myndighets sak att vid tillämpningen av den nya lagstiftningen, om den blir genomförd, iakttaga den varsamhet, som de sakkunnige förutsatt, och tillse att förekommande ersättningsfrågor behandlas så, att de grundläggande principerna för lagförslaget bliva noggrant följda, särskilt i den meningen att ersättningarna icke bliva annat och mera än vad de äro ämnade att vara.»

Styrelsen för Svenska stadsförbundet gör bland annat följande uttalande angående en lösning efter behovsprincipen av frågan om ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

»Närmast till hands läge väl att söka grunda dessa regler på behovsprincipen. Detta skulle innebära, att ersättning finge givas endast när deltagande i nämnders och styrelsers sammanträden verkligen förorsakat vederbörande förtroendemans förlust av arbetsförtjänst och dennes ekonomiska ställning är sådan, att en ersättning för förlusten inom ungefär de gränser, som i förslaget angivas, finnes vara av behovet påkallad. Tanken har icke varit främmande för de sakkunnige men av dem avvisats såsom praktiskt ogenomförbar. Ehuru principiellt mest böjd för traktamentsersättningens begränsande på nyss antytt sätt, måste även styrelsen finna det förenat med nära nog oöverkomliga svårigheter att på denna väg nå en positiv lösning av frågan.»

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund har bland annat prövat möjligheten av att begränsa medgivandet att bevilja ersättning åt de kommunala förtroendemännen till att omfatta allenast vissa kommuner, men därvid kommit till den uppfattning, att en dylik utväg icke vore framkomlig. Härom handlande delar av styrelsens yttrande äro av följande lydelse:

»Vad särskilt beträffar landskommunerna, torde det nämligen med hänsyn till den historiskt givna, ojämna territoriella indelningen vara uppenbart, att i varje fall smärre samhällen kunde komma att i hög grad betungas, därest det inträffade, att deras beslutande myndighet i full omfattning begagnade sig av en dem i enlighet med förslaget tillerkänd rätt att bevilja kommunala förtroendemännen ekonomisk ersättning. Det kan heller icke vara samma behov av ersättning i små kommuner med relativt enkla förvaltningsuppgifter, som i större kommuner med deras mera invecklade och arbetsamma uppdrag. Å andra sidan torde det vara vanskligt, att uppdraga någon skiljelinje mellan de samhällen, som borde medgivas ett fritt bruk av befogenheten att utrusta sina förtroendemän med ekonomiskt stöd, och de, som borde förvägras en sådan befogenhet. En sådan utväg att avväga hänsyn till den kommunala demokratiens grundsats mot hänsyn av ekonomisk art, torde för den skull näppeligen vara framkomlig, hur grundad i de faktiska förhållandena den än kan te sig. En beständig maning till försiktighet i ekonomiska åtaganden torde för övrigt vara för handen, sär-

skilt i smärre samhällen, i det medvetande, som säkerligen kommer att hållas vid makt, att kommunens gemensamma utgifter äro en angelägenhet, som på det livligaste berör samtliga dess skattebetalande medlemmar.

De fyra länsstyrelser, som helt och hållet *avstyrka* sakkunnigförslaget eller det väsentliga i detsamma äro *överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Östergötlands, Blekinge och Jämtlands län*, varjämte *länsstyrelsen i Södermanlands län* gör ett bestämt uttalande, att »de sakkunnigas förslag först efter en ganska genomgående omarbetning kan läggas till grund för lagstiftning». Även en del andra länsstyrelser såsom de i *Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Västernorrlands län* uttala sig rätt skarpt mot ett utsträckande av möjligheten till ersättning åt de kommunala förtroendemännen, men godtaga åtminstone de av reservanten herr Rooth förordade förslagen. Det förtjänar framhållas, att såväl sistnämnda länsstyrelser som *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Blekinge län* egentligen vända sig mot de delar av förslaget, som avse primärkommunerna, men däremot i det stora hela godtaga förslaget angående ersättning åt de länskommunala förtroendemännen.

Överståthållarämbetet anser, att den enda ersättningen för fullgörande av kommunala uppdrag bör vara gottgörelse för förlorad arbetsförtjänst, och att härmed bör avses »allenast ersättning till sådana ekonomiskt situerade kommunmedlemmar, för vilka varje arbetstimme har en betydelse för hopbringande av vad som erfordras för betäckande av de nödvändiga levnadskostnaderna». Endast gottgörelse för förlorad timpenning eller därmed jämförlig arbetslön bör sålunda få ifrågakomma. Även vid en dylik begränsning kunna emellertid, säger *Överståthållarämbetet*, missbruk befaras och anför i fråga om bestämmelser för dylika missbruks förebyggande bland annat följande:

»Det ligger tydligen något mindre tilltalande uti att en representation skall sitta och pröva en sin ledamots begäran om ersättning för mistad arbetsförtjänst. Nära till hands skulle därför ligga att överlämna en dylik prövning åt en utanförstående, ojävig myndighet. I sådant avseende skulle väl emellertid icke finnas annan än en statsmyndighet, landsfiskalen på landet och magistraten i städerna, med klagorätt över dessas beslut. Det är dock att antaga att en dylik anordning skulle väcka stora betänkligheter hos dem, som särskilt hålla på den kommunala självständigheten, vartill kommer att man på så sätt icke skulle kunna förebygga att en majoritet inom en kommunal nämnd eller styrelse skulle kunna genom att oupphörligt hålla långa sammanträden få beloppen av ersättningen för förlorad arbetsförtjänst att gå betydligt i höjden, utan att statsmyndigheten skulle kunna taga hänsyn härtill vid prövning av ersättningsyrkandet. Under dessa förhållanden lär det väl icke återstå annat än att överlämna avgörandet av nämnda frågor till den kommunala representationen själv men samtidigt söka omgiva denna befogenhet med sådana skrankor, att missbruk förebyggas. Man lär därför beträffande ansökningar om ersättningar av ifrågavarande art böra i lagen föreskriva dels att representationen skall hava att pröva det hållna sammanträdet erforderlighet, dels ock att den sökande skall för varje gång förete bevis om den arbets-

förtjänst, som han till följd av ifrågavarande sammanträde gått förlustig. Fordrar man så att länsstyrelsen skall för varje gång beslut om ersättning meddelas pröva dess laglighet, varförutom naturligen klagorätt över kommuns beslut finnes för varje dess medlem, så synes kommunens befogethet i detta hänseende varda omgiven med sådana skrankor, att missbruk borde vara förhindrade.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ett ingående uttalande i frågan, huruvida man i det kommunala förvaltningsarbetet bör söka bibehålla förtroendemannasystemet eller allmänt övergå till systemet med avlönade tjänstemän.

»De kommunala förtroendeuppdragen tillsättas som bekant på jämförelsevis kortare tid. Till dylika befattningar utses personer, vilka hava sin huvudsakliga sysselsättning utom den kommunala förvaltningen och därför åt densamma endast kunna ägna en bråkdel av sin tid. Av detta varder en följd, att förtroendemännen mycket sällan bliva i tillfälle att förvärva någon mera ingående sakkännedom om det kommunala förvaltningsmaskineriet, under det att såsom regel en dylik sakkännedom kan förutsättas hos de för en lång följd av år, i de flesta fall för livstid, anställda kommunala tjänstemännen, som arbeta under tjänstemannaansvar, ofta för hela sin existens äro beroende av tjänsten och i allmänhet äro av denna sin tjänst fullt sysselsatta. De sakkunniga hysa den farhågan att, om de kommunala göromålen i stor utsträckning överflyttas på de kommunala tjänstemännen, det skulle kunna utveckla sig ett tjänstemannavälde, som vore menligt för kommunernas sunda utveckling. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande delar icke dessa farhågor, som torde vara skäligen uppkonstruerande. Det läser icke kunna anses såsom någon olägenhet, om sakkunskapen i något större utsträckning än vad nu är förhållandet får göra sig gällande på bekostnad av vad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande skulle vilja beteckna som kommunal diletantism. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande avser icke att med detta uttryck rikta något klander mot våra kommunala förtroendemän, vilka säkerligen nedlägga ett mycket samvetsgrant arbete på sina uppgifter, men som, på grund av bristande utbildning och otillräcklig tid dock mera sällan förvärvat sådan inblick i det kommunala arbetet, att de kunna göra anspråk på att anses som fackmän på området. Själva ledningen av det kommunala arbetet, angivandet av de stora riktlinjerna för detsamma kommer dock icke att i och med arbetsuppgifternas utökande överflyttas på tjänstemännen, avgörandet härutinnan ligger allt fortfarande hos de anslagsbeviljande representantförsamlingarna, och dessa äga säkerligen medel i sina händer att reagera emot en överhandtagande kommunal byråkratism, därest nu mot förmodan tendenser till en sådan skulle visa sig. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavandes uppfattning är alltså, att de kommunala tjänstemännen hava större förutsättningar än förtroendemännen att utföra ett ansvarsfullt och gott arbete och att det därför, långt ifrån att innebära någon olägenhet, kan betecknas som en bestämd fördel, om det kommunala arbetet i större utsträckning än nu anförtroddes åt dessa tjänstemän. Sålunda torde en stor lättnad i den kommunala förvaltningen beredas, om tjänstemännen finge till uppgift att, en var inom sitt område, bereda och därefter inför vederbörande nämnder eller beslutande myndigheter föredraga de kommunala ärendena. Om länsstyrelsens ovan angivna uppfattning är riktig under nu rådande förhål-

landen, torde densamma komma att yttermera bekräftas, för den händelse de kommunala förtroendemännen i den ganska omfattande utsträckning de sakkunniges förslag innehåller bereddtes tillfälle till ersättning för sina uppdrag. Ty Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande håller dock före, att den ganska höga nivån hos våra kommunala förtroendemän till mycket väsentlig grad berott på den omständigheten, att till desamma utsetts personer med nog allmänanda att utan anspråk på ersättning underkasta sig de uppoffringar av tid och arbete, som äro förbundna med uppdragen i fråga. Och denna allmänanda har glädjande nog varit till finnandes även hos personer i blygsammare ekonomiska villkor och tillhörande de samhällsklasser, vilka genom de nyare författningsreformerna erhållit ökat inflytande å samhällets angelägenheter. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande tror för sin del, att nivån hos de kommunala förtroendemännen skulle sänkas, i den mån dessa bereddtes tillfälle att erhålla ekonomisk gottgörelse för sitt arbete. De kommunala uppdragen bleve lockande för personer, vilka i första rummet vilja tillgodose egna fördelar, och uteslutet är icke heller, att dessa uppdrag kunde komma att utdelas såsom partibelöningar åt nitiska partimän. De sakkunnige hava däremot invänt, att även kommunala tjänster kunna komma i betraktande såsom partibelöningar, och om än detta påstående icke låter sig helt bestridas, håller Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande dock före, att vid tillsättandet av kommunala tjänster det dock såsom regel fästes mera avseende vid de olika sökandes duglighet och lämplighet för tjänsten i fråga än vid deras partipolitiska meriter, och detta bland annat av det skälet, att det ligger så stor vikt uppå att för en kommunal befattning erhålla den lämpligaste personen, att ingen ansvarsmedveten kommunalman vid sitt val kan låta leda sig av partipolitiska synpunkter. Dessutom har i fråga om de kommunala tjänstemän, vilka på ett oförvitligt sätt uppehållit sin tjänst, faktiskt om än icke rättsligt utbildat sig en viss oavsättlighet, vilken givetvis bidrager att stärka tjänstemännens självständighet. De kommunala förtroendemännen åter, vilka efter vissa perioder äro underkastade omval, bliva däri genom lätt utsatta för frestelsen att, om de vilja bibehålla sina uppdrag, låta leda sig av sina partimäns önsknings i stället för av sitt eget omdöme. Genom införande av arvoden skulle möjligen ansvarskänslan hos de kommunala förtroendemännen komma att i någon mån ökas, men förtroendemännen, vilka dock alltid äro medvetna om att arvodet icke utgör full gottgörelse för arbetet, lära dock icke, enbart på grund av detta arvode, så stärkes i sin ansvarskänsla, att de i detta hänseende nå upp till de kommunala tjänstemännen.»

Såsom en motsättning till detta principuttalande av länsstyrelsen i Östergötlands län förtjänar anföras följande uttalande av *Örebro stads drätselkammare*:

»De sakkunniga hava i sitt utlåtande funnit, med hänsyn till de mindre kommunernas ofta svaga ekonomi, nödvändigt, att lagstiftningen icke enbart hänvisar utvägen att i fall av behov öka tjänstemannabeståndet utan även bereda möjlighet till anlåtande av utvägen att tilldela förtroendemän ersättning. På grund av egen erfarenhet finner sig drätselkammaren i detta hänseende kunna gå än längre än de sakkunniga och konstatera, att denna senare utväg även för kommuner, för vilkas ekonomi inrättandet av en ny tjänst icke är av större betydelse, under omständigheter kan befinnas vara den *lämpligare*. Inom en kom-

mun med normal utveckling inträffar tid efter annan, att en styrelses arbete även inom ramen för tidigare uppgifter vuxit till den omfattning, att det visserligen överstiger de kommunala förtroendemännens och tillgängligt tjänstemannabestånds krafter men ännu icke nått sådan omfattning, att det kan giva fullt och stadigvarande arbete åt en ny tjänsteman. Under denna övergångsperiod kan det visa sig för kommunen ekonomiskt fördelaktigt att i stället för anställandet av en ny tjänsteman kunna bereda någon av styrelsens ledamöter sådan ersättning, att denna kan ägna arbetet mera tid och krafter än av honom skäligen kan påfordras endast på grund av hans ledamotskap i styrelsen. Särskilt torde detta vara fallet just med städernas drätselkammare, vilkas verksamhet huvudsakligen faller inom mera allmänt praktiska områden, och vilkas ledamöter oftast torde utses med hänsyn tagen till deras praktiska erfarenhet inom ett eller flera av de områden, som falla inom drätselkamrarnas verksamhetssfär.»

Länsstyrelsen i Blekinge län, vilken som nämnts avstyrker förslaget, anför i huvudsak följande:

Den hittills gällande principen, att kommunala förtroendeuppdrag skola handhavas utan ersättning, syntes vara teoretiskt sett riktig och fortfarande böra tillämpas, så långt ske kunde. Genom de under krigsåren ökade levnadskostnaderna samt det slöseri, som därvid vann tradition bland alla samhällsklasser, fick åsikten, att allt arbete, särskilt det av tillfällig art, borde och kunde rikligt betalas, en hävd, som vuxit så in i medvetandet, att icke ens de nuvarande lågkonjunkturerna med åtföljande penningknapphet för kommunerna förmått rubba densamma. Beträffande primärkommunerna syntes det länsstyrelsen, att, även om ett och annat behjärtansvärt fall funnes i rikets norra delar, den ifrågasatta utsträckningen av ersättningskyldigheten åtminstone under nuvarande depressionstider borde få anstå. Det vore visserligen sant, att för dem, som bo avlägset i en kommun, inställelsen vid nämnders och representantförsamlingars sammanträden kunde synas kräva stor tidsspillan eller avsevärda utgifter, men det vore dock att märka, att varje arbetare och annan mindre bemedlad person numera oftast vore i besittning av velociped eller dylikt, med vilket fortskaffningsmedel färden i de flesta fall kunde verkställas i regel fortare och lättare än med skjuts. För alla, som hade egen häst, vore ej heller någon ersättning för resan erforderlig, och även för dem, som ej kunde begagna något av nu nämnda kostnadsfria hjälpmedel, torde med god vilja större resekostnad kunna undvikas. Den arbetstid, som ginge förlorad, bleve också ganska ringa, om arbetet koncentrerades på så få sammanträden som möjligt och utsattes till tider, då enskilt arbete minst förekomme. Betydligt olika ställde det sig däremot i fråga om landstingens förvaltningsverksamhet, och härutinnan hade redan, såsom de sakkunniga påpekat, ersättningsfrågan utvecklat sig i den föreslagna riktningen i strid mot nu gällande bestämmelser. För dessa uppdrag krävdes i regel större eller mindre oundvikliga utgifter, och med den utsträckning, som landstingens verksamhet allt mera fått, torde den gamla ståndpunkten ej mera vara hållbar.

Fullständiga eller i det närmaste fullständiga underkännanden av de sakkunnigas förslag föreligga vidare från bland andra *stadsfullmäktige i Sundsvall, Skara, Trälleborg, Karlshamn och Lysekil, kommunalfullmäktige*

i *Saltsjöbaden* och i en del andra kommuner, framför allt inom Jönköpings län, samt från *magistraterna i Malmö, Landskrona och Hässleholm*.

De i yttrandena anförda motiven för helt avslag å de framlagda förslagen gå i allmänhet ut därpå, att ersättning åt kommunala förtroendemän skulle nedbryta själva grundpelaren i den svenska kommunalförvaltningen, försöka kommunerna dryga utgifter och medföra all slags korruption. Något behov av reform föreläge icke, eftersom det även med nuvarande lagbestämmelser icke förefunnes någon svårighet att förvärva lämpliga krafter till de kommunala förtroendeposterna.

*Departement-
mentschefen.*

Genom de kommunala arbetsuppgifternas utökning och samhällets demokratisering har en mycket stor del av ett krävande kommunalt förtroendearbete numera kommit att vila på ekonomiskt svagt ställda samhällsklasser, för vilka ett omfattande gratisarbete ofta utgör en ren omöjlighet eller i varje fall innebär svåra uppoffringar. Dylika uppoffringar gå sålunda ofta nog långt utöver de krav, som det svenska kommunalsamhället sedan gammalt ställt och enligt mitt förmenande alltjämt bör ställa på sina medlemmar i allmänhet och på förtroendemännen i synnerhet. För en var med erfarenhet från det kommunala livet torde det stå klart, att i våra dagar mången gång, till skada för det allmänna, å ena sidan personer, som icke blott av sina meningsfränder utan jämväl av andra anses bäst skickade till en ansvarsfull förtroendepost, av ekonomiska skäl måste undandraga sig förtroendet, och å andra sidan personer, som åtaga sig en dylik post, på grund av nödvändig omtanke för sitt förvärvsarbete icke kunna med tillräcklig effektivitet handhava densamma.

Detta missförhållande kan eller bör icke avlägsnas på sådant sätt, att förtroendemannasystemet helt och hållet eller i möjligaste mån uppgives och ersättes med ett tjänstemannasystem. Åtminstone i flertalet landskommuner måste tjänstemannasystemet anses såsom onödigt och alltför kostsamt, och enligt de svenska kommunallagarnas anda och bokstav utgör förtroendemannainstitutionen över huvud taget ett synnerligen viktigt led i den kommunala självstyrelsen. Ett avhjälpande av det nuvarande systemets brister bör därför sökas i en vidgning av möjligheterna till ersättning åt kommunernas förtroendemän.

Beträffande de huvudprinciper och riktlinjer, som böra uppställas för lösningen av denna fråga, kan jag i stort sett godtaga, vad de sakkunniga med ledning av riksdagens skrivelse föreslagit. Jag kan sålunda icke biträda det förslag, som framförts av i första rummet överståthållarämbetet och enligt vilket förevarande fråga skulle lösas efter den s. k.

behovsprincipen. Ekonomisk gottgörelse skulle enligt detta förslag kunna ifrågakomma allenast för den, vars väsentliga arbetsinkomst utgöres av timpenning, och som gör ansökan härom och i varje särskilt fall styrker sina ersättningskrav genom intyg från arbetsgivare. Olämpligheten av ett sådant system framgår redan därav, att ett kommunalt förtroendeuppdrag kan förorsaka även andra än egentliga lönearbetare en synnerligen kännbar inkomstminskning. Jag tänker därvid i första rummet på de mindre hantverkare och handlande, för vilka även en kortare tids bortovaro från verkstad eller butik kan innebära en ekonomisk förlust, men i viss mån äger ett motsvarande förhållande rum även i fråga om andra sociala grupper. Huru och av vem skall i så fall konstateras storleken av den gjorda inkomstförlusten, för vilken ersättning skulle lämnas? För både arbetsgivare och arbetare torde för övrigt det av överståthållarämbetet föreslagna intygssystemet innebära något i hög grad motbjudande, och såsom än mindre tilltalande torde det förhållandet böra betecknas, att vederbörande i varje fall skulle till kommunen framställa en direkt anhållan om ersättning. Vid ett dylikt system är det fara värt, att kanske just den, som gör den kännbaraste inkomstförlusten, underlåter att göra framställning om ersättning och följaktligen icke heller erhåller sådan, medan däremot en annan med mindre ömtålig natur måhända icke drager sig för att söka tillskansa sig en större ersättning än honom rätteligen borde tillkomma. Härtill kommer, att enligt överståthållarämbetets mening vederbörande myndighet synes skola pröva icke blott bevisen om storleken av den arbetsförtjänst, som förtroendemännen förlorat, utan jämväl, huruvida visst kommunalsammanträde över huvud taget varit erforderligt. Förslaget lämnar ej heller rum för den gottgörelse för utfört arbete i kommunens tjänst, som i riksdagskrivelsen omförmäles.

För övrigt torde mot varje ersättningssystem, som bygger på behovsprincipen, kunna sägas, att det icke på ett tillfredsställande sätt löser den fråga, det avser att lösa, nämligen den, huru kommunmedlemmarna och de kommunala representationerna skola utan hänsyn till vederbörandes sociala eller ekonomiska ställning kunna besätta de kommunala förtroendeposterna med de personer, som åtnjuta deras förtroende och i övrigt äro de för den speciella uppgiften lämpligaste. Ty är det så, att endast vissa ekonomiskt svagt ställda grupper av samhällsmedlemmarna skola kunna tillerkännas ersättning för mistad arbetsförtjänst på grund av kommunalt uppdrag eller för arbete i kommunens tjänst, så kan givetvis detta förhållande komma att på ett föga önskvärt sätt spela in vid förtroendemannens tillsättning. Kommunen eller kommunmed-

lemmarna torde nämligen därvid medvetet eller omedvetet för att bespara kommunen en »onödig» utgift i viss mån komma att oberoende av kvalifikation i övrigt föredraga en person, för vilken ekonomisk ersättning icke kan ifrågakomma, framför en annan, som kan göra anspråk på sådan ersättning.

Såsom av de sakkunniga framhållits, och såsom ytterligare understrukits av bland andra styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, kan förevarande fråga icke heller lösas efter sådana linjer, att man i lagen gör skillnad mellan samhällen, som medgivas befogenhet att lämna sina förtroendemän ekonomisk ersättning, och samhällen, som förvägras sådan rätt. Utan vill man över huvud taget en lösning av det föreliggande spörsmålet, så torde man, såsom med stor samstämmighet framhålls i de inkomna utlåtandena, nödgas gå fram i huvudsak efter de riktlinjer, som av de sakkunniga föreslagits.

I fråga om tillämpningen av de uppställda huvudprinciperna anser jag, att de sakkunnigas förslag i stort sett erbjuder en tillfredsställande lösning. Till de avvikelser från förslaget, som jag funnit erforderliga återkommer jag i det följande.

Dagtraktamente för deltagande i kommunalt styrelsesammanträde.

De sakkunniga.

Reservationer.

Yttranden.

Såsom förut nämnts hava de sakkunniga föreslagit, att till ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning ävensom till revisor skall, om kommunen så beslutar, kunna utgå dagtraktamente för sammanträdes- eller förrättningsdag, vilket dock icke får överstiga hälften av det belopp, varmed traktamente åtnjutes enligt femte klassen i resereglementet.

Herrar Rooth och Persson hava för sin del ansett, att dagtraktamente icke bör utgå.

I vissa av de i princip godkännande yttrandena framföras erinringar mot möjligheten till dagtraktamente för deltagande i kommunalt styrelsesammanträde.

Till klarläggande av de synpunkter, som ofta komma till uttryck i de i förevarande delar avstyrkande utlåtandena, må anföras nedanstående utdrag ur det från *länsstyrelsen i Örebro län* inkomna utlåtandet:

»Åtminstone för flertalet ledamöter av dylika nämnder lära dylika uppdrag ej heller vara särdeles betungande; och med den inskränkning av den dagliga arbetstiden, som under senare tid dels genom lagstiftning och dels på enskild väg genomförts inom så gott som alla yrken, torde numera endast sällan deltagande i sammanträden av nu avsett slag för den enskilde behöva medföra någon ekonomisk uppoffring av betydelse. I fråga om vissa undantagsfall, då ledamot-skap i nämnder och styrelser kan anses vara så krävande, att särskild ersättning därför må vara påkallad, finnes redan nu i särskilda författningar inrymd befogen-

het för kommunalmyndigheter att besluta ersättning, och denna utväg torde böra användas även i de ytterligare liknande fall, då verklig anledning därtill kan anses föreligga.»

I övrigt framhålles rätt allmänt i de i hithörande delar avstyrkande utlåtandena, hurusom den omständigheten, att de kommunala nämndernas och styrelsernas sammanträden vanligen äro förlagda till eftermiddagen efter arbetstidens slut onödiggör dagtraktamente för de i dessa sammanträden deltagande.

Från motsatta sidan åter åberopas av de sakkunniga anförda motiv och framhålles, att ifrågavarande sammanträden ofta nog inträffa under pågående arbetstid och att i varje fall den nödiga förberedelsen till dessa sammanträden på grund av sin natur oftast måste förläggas till förmiddagen.

I ett par utlåtanden, däribland det från *Kopparbergs läns landsting*, har man ansett det av de sakkunniga i fråga om primärkommunerna föreslagna dagtraktamentet för knappt tillmätt, i tvenne andra för övrigt tillstyrkande utlåtanden har man förmenat, att dagtraktamente ej bör kunna utgå till revisor, enär denne enligt förslaget skulle kunna erhålla arvode.

Trots de från vissa myndigheter och korporationer framkomna invändningarna, har jag icke ansett mig böra avvika från sakkunnigförslaget, i vad det angår möjlighet till dagtraktamente åt ledamöterna av kommunala nämnder, styrelser eller beredningar eller åt revisorer. Hithörande sammanträden äro för närvarande ofta nog förlagda till förmiddagen och måste mångenstädes allt fortfarande så vara, redan med hänsyn till avlägset boende ledamöter. Men även om på vissa platser, exempelvis i städerna, själva sammanträdena ej sällan hållas eller åtminstone *kunna* hållas på aftonen, kräves ofta nog för sammanträdena ett förberedelsearbete av ledamöterna, vilket på grund av sin natur *måste* förläggas till ordinarie arbetstid.

Departementschefen.

Att, såsom av Svenska stadsförbundets styrelse påyrkats, i lagen införa uttryckliga bestämmelser om att dagtraktamente skall kunna tillerkännas *allenast ledamöter av kommunens viktigaste och mest arbetstungda styrelser och nämnder*, har jag icke ansett tillrådligt. Ty antingen dylika stadganden formuleras så, att endast ledamöterna av vissa namngivna nämnder eller styrelser kunna tillerkännas traktamentsersättning, eller så, att traktamente reserveras för sådana delegationer, inom vilka arbetet, på grund av sin särskilt krävande beskaffenhet, tager ledamöternas tid i anspråk i avsevärt högre grad än andra likartade kommunala uppdrag, komma de på grund av lokala olikheter att verka orättvist, utan att

därför den åsyftade garantien mot missbruk vinnes. I stora flertalet av våra smärre kommuner torde ersättning av ifrågavarande slag aldrig komma att utgå, och i våra större kommuner med en mera komplicerad förvaltning torde givetvis vid avgörande av hithörande frågor i varje fall noga prövas, för vilka speciella nämnder och styrelser dagtraktamenten äro av behovet påkallade.

Av skäl, för vilka jag nedan skall redogöra, har jag, för att undvika den i de sakkunnigas förslag intagna hänvisningen till resereglementet, i lagtexten direkt angivit dagtraktamentets högsta belopp till fem kronor.

Reseersättning åt avlägset boende ledamöter av styrelser och nämnder. De sakkunniga.

Enligt de sakkunnigas förslag kan primärkommun besluta, att till ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning och till revisor skall utgå reseersättning, dock endast om han bor på större avstånd från sammanträdesstället än fem kilometer. I fråga om ersättningens belopp äro vissa maximibegränsningar föreslagna.

Reservation.

Herr Rooth har ansett, att reseersättning bör utgå endast till sådan ledamot, för vilken väglängden till sammanträdesstället överstiger en nymil.

Yttranden.

Förslaget har i denna del framkallat jämförelsevis få erinringar. I en del yttranden har man emellertid velat öka det härutinnan av de sakkunniga föreslagna minimiavståndet $\frac{1}{2}$ mil till en hel och i flera fall har framhållits, att, åtminstone vid en sådan ändring, förevarande stadgande saknade egentlig betydelse för stad och sålunda borde införas allenast i förordningen om kommunalstyrelse på landet. I några utlåtanden däremot har man velat utsträcka möjligheten till reseersättning till att avse samtliga ledamöter, oavsett avståndet från sammanträdesorten.

Departementschefen.

Mot de föreslagna bestämmelserna i denna del har jag intet att erinra. Reseersättning torde ju allenast i undantagsfall kunna ifrågakomma i stad men med hänsyn till att, särskilt genom de under senare år skedda inkorporeringarna, flera städer fått en avsevärd utsträckning, torde dock vara skäl att även i fråga om hithörande bestämmelser likställa land och stad.

Arvode för utfört arbete. De sakkunniga.

Enligt de sakkunnigas förslag skall ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot, kunna av kommunen tillerkännas arvode för det med uppdraget förenade besväret. Detsamma gäller revisor.

Av de hörda myndigheterna och korporationerna hava de, som godtagit de av de sakkunniga uppställda huvudprinciperna, icke i större omfattning framställt erinringar mot de föreslagna bestämmelserna om arvode. Tvärtom godtages denna punkt även i vissa av de yttranden, som ställa sig avvisande mot sakkunnigförslaget i övrigt. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som i vissa andra delar biträtt sakkunnigförslaget, vill emellertid icke godkänna bestämmelserna om arvode, utan gör häremot följande erinran:

»Mot de sakkunnigas förslag om arvode till vissa ledamöter i kommunala styrelser ävensom till revisorer ställer sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande bestämt avvisande. Att arvode för dylika uppdrag icke kan vara av något som helst behov påkallat i de smärre kommunerna, synes Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande uppenbart. Och med en lämplig organisation av den mera komplicerade apparaten i de större samhällenas kommunala förvaltning läser icke heller där sådant arvode vara påkallat. De sakkunniga förefalla emellertid hysa särskild farhåga för avkoppling från de kommunala förtroendeuppdragen av åtskilliga därmed hittills förenade åligganden för att överlämnas till personer i tjänsteställning. Men de sakkunniga synas likväl förbise att, därest innehavare av förtroendeuppdrag förses med arvode, dessa i verkligheten bliva kommunens avlönade tjänstemän; karaktären av förtroendeuppdrag försvinner. Med en sådan anordning skulle lekmanneelementet i den kommunala förvaltningen så småningom förlora sitt värde. En utvecklig i sådan riktning är såsom nämnts ingalunda önskvärd och torde ej heller från något håll eftersträvas.»

Även *stadsfullmäktige i Jönköping* och *i Lund* samt *magistraten i Borås* uttala betänkligheter gent emot förslaget om arvode.

Då det gäller frågan om *vilka* uppdragsinnehavare, som skola kunna tillerkännas arvode, råda rätt delade meningar. Sakkunnigförslagets ståndpunkt gillas i det stora flertalet av de inkomna utlåtandena. I några yttranden hålles emellertid före, att arvode icke bör kunna utgå till ordförande, när ett sådant medgivande vore ägnat att neddraga ordförandeskapet. I andra yttranden framhålles åter det omfattande arbete, som ofta nog är förenat med ett ordförandeskap, och den praxis, som beträffande ersättning åt exempelvis kommunalnämndens, fattigvårdsstyrelsens och drätselkammarens ordförande med eller utan stöd av lag utbildat sig, samt förklaras ordförandeskapet i första rummet böra kunna berättiga till arvode. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser, att arvode bör kunna tillerkännas allenast ordförande. *Stadsförbundets styrelse* och ett par kommunala myndigheter och korporationer, såsom *stadsfullmäktige i Göteborg* och *Nyköping*, vilja icke, åtminstone för stads vidkommande, bereda möjlighet för arvode åt förtroendemän, som tjänstgöra såsom räkningsförare, kassaförvaltare, sekreterare eller föredragande, när dylika poster, då de äro förenade med vidlyftigare arbete, lämpligen böra handhas

icke av förtroendemän utan av stadens tjänstemän. Ej heller för revisorskap bör enligt förstnämnda stadsfullmäktige arvode kunna utgå; den med sagda uppdrag förenade siffergranskning bör anförtros åt särskilda siffergranskare i tjänstemannaställning.

Som ovan framhållits, hava sakkunniga ansett införandet i kommunalförordningen för Stockholm av arvodesbestämmelser åt vissa förtroendemän vara åtminstone för närvarande obehövt. I denna punkt hava emellertid *huvudstadens stadsfullmäktige* uttalat en annan mening och förordat, att jämväl i sagda förordning måtte införas stadganden, »som giva kommunen befogenhet att lämna arvode till sådan ledamot av kommunal nämnd eller beredning, som efter dess särskilda uppdrag utför ett arbete av väsentligt större omfattning än övriga medlemmar», ävensom till revisor, men däremot icke till ordförande. Den av stadsfullmäktige anförda motiveringen för denna ståndpunkt är av följande lydelse:

»Vad Stockholm angår — framhålla kommunalförfattningssakkunniga — har 1920 års omorganisation av stadsförvaltningen i stort sett tillgodosett det behov av ersättning åt de ledande arbetskrafterna i förtroendeställning, som föranlett förslag därom för dylika befattningshavare i andra kommuner. Men även om genom borgarrådsinstitutionen effektivare former skapats ej blott för stadens styrelse i det hela, utan även för ledningen av de olika förvaltningsgrenar, i vilkas nämnder och styrelser borgarråd utöva ordförandeskapet, kan det enligt stadsfullmäktiges mening icke förnekas, att även i andra fall än de sålunda lagstadgade understundom behov yppar sig att kunna lämna ledamot av nämnd, styrelse eller kommitté *ersättning för särskilt uppdrag*. I avsevärd omfattning äro nämnder och styrelser nödsakade att för prövning av ärenden, vilka visserligen kunna anses tillhöra den löpande förvaltningen men ändock icke böra avgöras av vederbörande verk eller kontor utan nämndens medverkan, utse särskilda delegerade, vilkas tid och arbetskrafter ofta måste tagas i anspråk i långt större utsträckning, än vad fallet är i fråga om övriga ledamöter av nämnden. Detsamma gäller även andra uppdrag, som kunna förekomma inom en nämnd eller en kommitté. Ofta torde det befinnas lämpligt att åt viss sakkunnig ledamot uppdraga utredning av ett ärende, och det arbete, som härvid av en sådan ledamot utföres, kan vara lika krävande och omfattande som det, vilket eljest ankommer å en särskilt tillkallad expert eller sekreterare. I alla sådana fall är det onekligen i hög grad opraktiskt, att kommunen icke äger rätt att ersätta det utförda arbetet. Denna begränsning av kommunens rörelsefrihet minskar i hög grad användbarheten av arbetsformer, som eljest skulle vara nyttiga och lämpliga. Det kan näppeligen invändas, att man alltid har möjlighet att lämna uppdraget i fråga till utom nämnden eller kommittén stående sakkunnig person, och att ersättning till vederbörande ledamot således kan möjliggöras genom att han utträder ur delegationen. I regeln är nämligen uppdraget särskilt motiverat genom vederbörandes ledamotskap, genom hans uppgift att ej blott såsom rådgivande, utan även såsom medbestämmande deltaga i ärendets behandling.

Faran för missbruk av möjligheten att i fall sådana som de här angivna lämna ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag måste också

anses skäligen ringa, då förutsättningen för arvodet under alla förhållanden är, att vederbörande uppdragsinnehavare för kommunens räkning utför ett arbete, väsentligt mera omfattande än det, som eljest ankommer å en kommunal förtroendeman. Arvodet av här ifrågavarande art torde därför förekomma blott i enstaka fall, och ansvaret för det uppdrag, som arvodet avser att ersätta, lär i betraktande härav i verkligheten lätt kunna göras gällande.

På grund av de erfarenheter, som sålunda föreligga inom Stockholms stadsförvaltning, vilja stadsfullmäktige förorda, att jämväl i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm införas stadganden, som giva kommunen befogenhet att lämna arvode till sådan ledamot av kommunal nämnd eller beredning, som efter dess särskilda uppdrag utför ett arbete av väsentligt större omfattning än övriga medlemmar.

Likaså vilja stadsfullmäktige förorda, att arvode må kunna lämnas åt revisor av kommunal nämnd eller styrelse. De skäl, som av kommunalförfattningssakkunniga anföras för att det av dem härom föreslagna stadgandet icke skall gälla Stockholm, hålla i verkligheten knappast streck. Fall förekomma icke sällan, då det arbete, som revisorsuppdraget ålägger en kommunal förtroendeman att personligen utföra, är av den betydelse och omfattning, att en särskild ersättning för detsamma är väl motiverad.

Även *Svenska stadsförbundets styrelse* förordar arvodesbestämmelsers införande i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, varemot *magistraten i Stockholm* i denna punkt ansluter sig till de sakkunnigas mening.

Förslaget att till vissa innehavare av mera krävande förtroendeuppdrag jämväl skall kunna utgå ersättning i form av arvode för utfört arbete står i god överensstämmelse med 1918 års riksdagsskrivelse, och jag anser detsamma, sådant det av de sakkunniga utformats, tillfredsställande. Ordförandeskapets undantagande från möjlighet till arvode är, såsom i sakkunnigbetänkandet och i flera utlåtanden framhållits, otänkbart redan av den anledningen, att just ordförandeskapet oftast i högre grad än andra förtroendeposter medför ett omfattande och krävande arbete, vartill kommer, att redan nu med stöd av lag eller vid sidan av lagen ordförande i kommunalnämnd, fattigvårdsstyrelse och drätselkammare m. fl. nämnder medgives arvode. Erfarenheten har icke visat, att dylikt arvode på något sätt nedsatt ordförandeskapets anseende. Påståendet att sekreterar- och kassagöromål lämpligen böra handhas av avlönade tjänstemän har visst fog för sig beträffande de större och medelstora städerna, men är icke berättigat i fråga om mindre städer och flertalet landskommuner. Förslaget att lösa frågan om ersättning åt sekreterare och kassaförvaltare på sådant sätt, att ledamot, som lämpar sig för sådant uppdrag, skall utträda ur nämnden eller styrelsen och såsom tjänsteman tilldelas detsamma, är uppenbarligen ej tillfredsställande.

*Departement-
schefen*

Med hänsyn till de från huvudstadens stadsfullmäktige framförda synpunkter har jag ansett, att i såväl förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm som förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm böra införas bestämmelser om rätt för kommunen eller församlingen att medgiva arvode åt vissa förtroendemän.

Reseersättning åt avlägset boende kommunalfullmäktige. De sakkunniga.

De sakkunniga hava, som förut nämnts, föreslagit, att kommunalfullmäktig, som har längre väg från sin bostad till kommunalfullmäktiges sammanträdeslokal än en nymil, skall åtnjuta obligatorisk reseersättning; dock endast för den del av vägen, som ligger längre från sammanträdeslokalen än en nymil.

Reservationer.

Herrar Rooth, Lidström och Persson hava i särskilda reservationer hemställt, att utgående av ifrågakvarande ersättning måtte göras beroende av kommunens beslut.

Yttranden.

Även i många av de utlåtanden, som i princip godtaga de sakkunnigas förslag, framställas anmärkningar mot att ersättningen till kommunalfullmäktig skulle bli obligatorisk. Sålunda avstyrkes detta av länsstyrelserna i *Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs* och *Västernorrlands län*. Även styrelsen för *Svenska landskommunernas förbund* uttalar sig mot den obligatoriska reseersättningen åt avlägset boende kommunalfullmäktige.

Motiven för avslag å hithörande delar av förslaget gå så gott som genomgående ut därpå, att desamma dels strida mot den allmänna, jämväl av de sakkunniga godtagna principen, att ersättning för kommunalt förtroendeuppdrag icke skall utgöra en rätt för kommunalmanen utan vara beroende av kommunens beslut, dels innebära oöverskådliga konsekvenser för vissa kommuners ekonomi. Så gott som samtliga dessa utlåtanden förorda, att jämväl fråga om hithörande ersättning skall på vanligt sätt avgöras av kommunen, i allmänhet då av kommunalfullmäktige själva. I ett par utlåtanden vill man lämna avgörandet i detta fall icke åt kommunalfullmäktige utan åt stämman. *Länsstyrelsen i Uppsala län* meddelar ett nytt uppslag till lösning av förevarande fråga. I utlåtandet från sagda länsstyrelse heter det sålunda bland annat:

»Även förslaget om obligatorisk reseersättning åt fullmäktige är ägnat att väcka betänkligheter. Endast därigenom, att frågan, huruvida ersättning skall utgå, är i första hand beroende på kommunens beslut, kan åstadkommas, att vederbörlig hänsyn toges till kommunens finansiella ställning och andra lokala förhållanden. Befallningshavanden förbiser icke det till synes motbjudande däri, att fullmäktige besluta i fråga om ersättning åt sig själva. Men något sådant förekommer på andra områden av det offentliga livet utan att vederbörligen några

praktiska olägenheter därav försports. Om man fruktar, att en majoritet bestående av närboende fullmäktige skall visa sig alltför obenägen att besluta ersättning åt de fjärrboende, kan detta avhjälpas genom en anordning svarande mot den, som i fråga om kommunal tidningsannonsering i vissa fall är gällande, eller att ersättning skall utgå, såvida icke med kvalificerad majoritet annorlunda beslutes.»

Av de myndigheter och korporationer, som tillstyrka sakkunnigförslaget i hithörande delar, vitsordar emellertid en del, särskilt länsstyrelsen i *Norrbottnens län*, kraftigt behovet av de föreslagna bestämmelserna. Åtskilliga kommuner i Norrlandslänen och Kopparbergs län påyrka reseersättning åt kommunalfullmäktige, redan då de bo på en halv mils avstånd från sammanträdesorten. Ett par fullmäktigkorporationer i dessa trakter vilja gå än längre och bereda möjlighet till reseersättning åt alla fullmäktige, som icke bo på platsen. Härvid avses dock icke obligatorisk ersättning.

Även jag kan icke undgå att hysa vissa betänkligheter mot att avvika från den beträffande primärkommunerna eljest tillämpade principen att ersättning till kommunal förtroendeman städse skall vara beroende på kommunens beslut. Härtill kommer, att ett stadgande om obligatorisk ersättning skulle medföra oundvikliga utgifter, som för mindre bärkraftiga kommuner kunde bliva betungande. Att ifrågasvara stadgande icke skulle få alltför ringa tillämpning, framgår därav att enligt uppgifter, som de sakkunniga införskaffat från omkring 600 kommuner, ungefär 2,000 fullmäktige i dessa kommuner skulle bliva berättigade till ersättning. Jag anser alltså, att den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen i förevarande ämne bör undergå sådan jämkning, att kommunen får frihet att besluta, huruvida ersättning skall utgå. De från vissa kommuner framställda yrkandena att reseersättning skall kunna utgå, även då väglängden understiger en nymil, kan jag ej tillmötesgå. Till stöd för dessa yrkanden lärer nämligen icke kunna åberopas ett så trängande behov, att avvikelse från grundsatsen, att utövändet av det kommunala representantskapet i och för sig icke berättigar till ersättning, kan anses påkallad. I de fall, då väglängden överstiger en nymil, synes emellertid reseersättningen böra utgå för väglängden i dess helhet.

Vad angår ersättning åt de länskommunala förtroendemännen, så innehålla utlåtandena relativt sällan någon kritik av sakkunnigförslagets huvudpunkter och flera av de myndigheter och korporationer, som i stort sett ställt sig avvisande mot förslaget i övrigt, hava godtagit detsamma i vad det avser landstingets förtroendeman. I flertalet utlåtanden förordas sålunda sakkunnigförslaget ofta under påpekande av att detsamma,

Departementschefen.

Ersättning åt länskommunala förtroendeman. Yttranden.

i vad det avser rätt för landstinget att bevilja traktamentsersättning för ledamöter av styrelser och nämnder samt arvode åt särskilda uppdragsinnehavare, i själva verket utgör allenast ett fullföljande av en redan för vissa hithörande förtroendeposter fastslagen princip eller ett fastställande i lag av vad tillförne vid sidan av eller i strid med lag praktiserats.

Göteborgs och Bohus läns landsting säger sig emellertid icke kunna biträda förslaget om arvode åt vissa ledamöter i av landsting tillsatta styrelser, nämnder eller beredningar ävensom åt revisor och motiverar denna sin ståndpunkt sålunda:

»Det är visserligen sant att flerstädes utbildats den praxis att, där ledamot av styrelse utsetts till räkenskapsförare, sekreterare eller kassaförvaltare, denna även får uppbära med sådan befattning förenat arvode. Men denna praxis, varemot icke något är att invända, kan icke anses strida mot den nu gällande principen att kommunala förtroendeuppdrag skola vara olönade. Ty om ett utskott eller en styrelse fått åt sig anslaget ett belopp till förvaltningskostnader, så torde laga hinder icke förefinnas för utskottet eller styrelsen att använda detta anslag till arvode åt någon ledamot, som fyller en funktion, för vars uppehälle eljest måste utbetalas arvode till en utomstående.

De nya bestämmelserna torde alltså vara obehövliga, såvitt de avse sådana befattningar.

Vad beträffar vissa andra uti ifrågasvarande moment omförmälda funktionärer nämligen ordförande samt föredragande eller verkställande ledamot i förvaltningsutskott, styrelse, nämnd eller beredning eller innehavare av annan motsvarande befattning, så hava dessa personer uppenbarligen en sådan ställning att de icke kunna betraktas såsom några befattningshavare, utan enbart som landstingets förtroendemän. Att ifrågasätta arvode åt dessa måste alltså innebära ett nedbrytande av den urgamla och, enligt landstingets mening, högst värdefulla princip om olönad kommunal självstyrelse, som ännu upprätthålles i lagstiftningen.

Mot förslaget i 31 § 2 mom. tala även andra skäl. Under de sista åren har det ena landstinget efter det andra låtit omlägga sin förvaltning i syfte att åvägabringa större enhetlighet och centralisation i förvaltningen, vilket nödvändiggjorts av den utvidgning av landstingets uppgifter, som ägt rum tillfölje ny lagstiftning å skilda områden. Härvid har i allmänhet det mesta av förvaltningen och verkställigheten lagts i händerna på en under förvaltningsutskottet lydande landstingets tjänsteman (landstingsdirektören) med nödig kontorspersonal till sitt förfogande. En sådan omläggning har ägt rum även i Göteborgs och Bohus län och torde kunna väntas komma att förr eller senare företagas beträffande samtliga landsting. Genom en sådan omläggning blir ju en stor del av det förvaltningsbestyr, som förut ålegat vissa ledamöter av utskott och styrelser m. m., överflyttat å landstingskontoret. Det är egendomligt, att de sakkunnige icke tagit denna omständighet i betraktande.

Ut i 31 § 2 mom. ifrågasättes att arvode skulle kunna tilldelas även revisor. Landstinget får häremot framställa en bestämd protest på grund av att revisorsuppdraget har karaktären av ett förtroendeuppdrag i högre grad än många andra uppdrag. Det medges, att revisorsuppdraget kan vara synnerligen omfattande,

men om genom anslag från landstinget revisorererna beredas sakkunnigt biträde i fråga om den tekniska granskningen av böcker och räkenskaper, så att deras revisorsbestyr kommer att i huvudsak omfatta översikt av förvaltningen och bedömning av vidtagna förvaltningsåtgärder, så torde hinder icke möta att få lämpliga personer att åtaga sig detta uppdrag utan arvode.»

Mot möjlighet för arvode åt revisor uttalar sig jämväl *Örebro läns landsting*. Detta landsting gör även invändning mot den av de sakkunniga föreslagna formuleringen av bestämmelsen om traktamentsersättning, enligt vilken sådan ersättning skulle kunna tillerkännas allenast ledamöter av landstingets styrelse eller nämnd eller styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten, ävensom revisor för granskning av landstingets eller sådan inrättnings förvaltning, men däremot icke utav landstinget utsedda ledamöter i andra styrelser och nämnder och ej heller andra av landstinget utsedda revisorer. Även sistnämnda kategorier av förtroendemän böra enligt sagda landstings mening kunna tillerkännas traktamentsersättning av landstinget.

Mot förslaget, att förtroendeman i sin egenskap av ordförande i förvaltningsutskott, styrelse eller nämnd skall kunna tillerkännas arvode, framföras invändningar från *Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar norra, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro och Västernorrlands läns landsting*.

Mot den av de sakkunniga föreslagna höjningen av dagtraktamente för landstingsman under landstingets möte har erinran gjorts av *Värmlands läns landsting*. Från *Älvsborgs läns landsting* framföres den meningen, att detta traktamente bör för på platsen boende landstingsmän utgöra allenast hälften av övriga landstingsmäns, och i samma riktning uttalar sig *Hallands läns landsting*.

Jämtlands läns landsting ävensom därvarande länsstyrelse uttala sig emot förslaget om dagtraktamente åt landstingsmän under resdag.

Lika med de sakkunniga anser jag det erforderligt att giva landstingen rätt att tillerkänna sina förtroendemän ersättning. Den i ett yttrande uttalade meningen, att redan med nuvarande bestämmelser intet laga hinder förefinnes för ett utskott eller en styrelse att använda anvisat anslag till arvode åt någon ledamot, som fyller funktioner, för vars uppehållande eljest måste utbetalas arvode till en utomstående, är nämligen, såsom framgår av ett flertal av de sakkunniga åberopade prejudikat, oriktig. Ej heller det mot förslaget anförda skälet, att ett flertal landsting omorganiserat sin förvaltning och att därför arvoden åt länskommunala förtroendemän ej längre vore av behovet påkallade, synes

*Departement-
chefen.*

bärande. Den åsyftade omorganisationen, som framför allt gått ut på att omskapa förvaltningsutskottet till ett verkligt centralt berednings- och förvaltningsorgan med vidsträckt befogenhet, har fastmera i fråga om landstingen ökat behovet av de föreslagna arvodesbestämmelserna. Några av dessa nyorganiserade landsting hava nämligen ansett en del av utskottets arbetsuppgifter lämpligen böra läggas på vissa ledamöter, som utsetts till föredragande och i strid mot nuvarande lagbestämmelser för sitt arbete tillerkänts årligt arvode. Att förhindra landstingen att välja en dylik förvaltningsform, som de själva funnit lämplig och som hittills fungerat väl, och tvinga dem in på en annan linje, enligt vilken det mesta av förvaltningen och verkställigheten skulle läggas i händerna på en under förvaltningsutskottet lydande landstingets tjänsteman (landstingsdirektör), torde stå i uppenbar strid mot den kommunala självstyrelsens princip.

Mot de sakkunnigas förslag, att dagtraktamente skall utgå till landstingsman jämväl under resdag, har jag intet att invända.

Däremot anser jag mig icke under nu rådande ekonomiska förhållanden böra tillstyrka den höjning av dagtraktamentets belopp, som de sakkunnigas förslag innebär, utan torde i detta avseende gällande bestämmelser böra bibehållas. Ej heller böra de dagtraktamenten, som enligt landstingets beslut kunna utgå till dess förtroendemän, få sättas till högre belopp.

*Garanti-
bestämmelser.
Yttranden.*

Vad angår de av de sakkunniga föreslagna garantierna mot missbruk av den meddelade rätten för kommun att lämna ersättning åt sina förtroendemän, hava rätt talrika erinringar och ändringsförslag framförts, även om stora flertalet av de i princip tillstyrkande utlåtandena härutinnan godtager sakkunnigförslaget och finner garantibestämmelserna väl avvägda.

I de flesta av dessa utlåtanden, däribland många från länsstyrelserna, betonas sålunda uttryckligen betydelsen av den av de sakkunniga föreslagna underställningsproceduren för arvodesbeslut. Så heter det i utlåtandet från *länsstyrelsen i Uppsala län*, »att befallningshavanden härvid lägger den största vikt på föreskrifterna, att ifrågavarande beslut skola underställas statsmyndighets prövning och godkännande. När sådana ärenden enligt nu gällande lag förekommit, har befallningshavanden stundom haft anledning till allvarsam tvekan, huruvida underställt beslut skulle kunna fastställas.»

I en del utlåtanden påyrkas, att underställningen skall ske omedelbart efter beslutets fattande eller i varje fall tidigare än av de sak-

kunniga föreslagits för att på så sätt undgå den eventualiteten, att vederbörande nödgas återbetala dem redan tilldelade arvodesbelopp. I andra utlåtanden åter underkännes helt och hållet betydelsen av underställning. I ett par utlåtanden har man ansett underställning böra krävas allenast då det gäller beslut om ersättning, som ej tidigare utgått, eller om höjning av förut utgående ersättning.

Några myndigheter och korporationer vilja ersätta underställningsbestämmelsen med ett stadgande därom, att arvodesbeslut skall fattas med kvalificerad majoritet, och en del kräver båda dessa garantier jämsides. I några utlåtanden påyrkas kvalificerad majoritet för alla beslut rörande ersättning åt kommunala förtroendemän.

I en del utlåtanden hava erinringar framförts även mot de föreslagna garantibestämmelserna, att sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till kommunala förtroendeuppdrag icke må överstiga, vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver, samt att arvode till beloppet skall bestämmas för högst ett år i sänder och icke får överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt etc. Hithörande utlåtanden hava oftast velat utbyta dessa garantibestämmelser mot bestämmelser om kvalificerad majoritet för ersättningsbeslut.

Vad särskilt angår arvode åt de länskommunala förtroendemännen, så hava åtskilliga landsting uttalat sig för kvalificerad majoritet såsom villkor för giltigheten av landstings arvodesbeslut.

Lika med de sakkunniga finner jag nödvändigt att, vid medgivan-
det av utvidgad rätt för kommunerna att bevilja ersättning åt sina för-
troendemän, tillika meddela bestämmelser till förekommande av missbruk.
Närmast till hands ligger givetvis att, såsom de sakkunniga även gjort,
bygga på den i kommunallagarna stadgade skyldigheten att underställa
vissa beslut länsstyrelsens prövning samt att vid meddelandet av ifråga-
varande bestämmelser söka såvitt möjligt bereda nödiga betingelser för
att länsstyrelsen verkligen skall kunna ingå i en realprövning av de
underställda frågorna. De av de sakkunniga i sådant hänseende före-
slagna stadgandena finner jag ändamålsenliga och de i vissa utlåtanden
uttalade farhågorna för svårigheter vid systemets tillämpning kan jag
icke tillmäta avgörande betydelse.

Däremot kan jag icke finna lämpligt att, såsom i en del av de in-
komna utlåtandena föreslagits, utbyta länsstyrelsens prövningsrätt mot
stadgande om kvalificerad majoritet för arvodesbeslut eller att föreskriva
dylik garanti vid sidan av underställning eller att, på sätt jämväl i riks-

*Departement-
chefen.*

dagsskrivelsen ifrågasatts såsom möjligt, låta samtliga beslut om ersättning åt de kommunala förtroendemännen för sin giltighet fordra dubbelt flertal av de avgivna rösterna. I detta hänseende får jag återropa de skäl, som av de sakkunniga anförts i följande yttrande:

»Att göra samtycke av dubbelt flertal till villkor för beviljande av dessa ersättningar, men låta den beslutande församlingen med enkel majoritet inrätta tjänstebefattningar och bestämma avlöningar åt dessas innehavare kan icke vara riktigt. Att i bägge dessa hänseenden införa en bestämmelse om kvalificerad majoritet låter sig knappast göra med hänsyn till den förvaltningsorganisation, vid vilken redan ett stort antal kommuner bundit sig, och till det oavvisliga behovet inom en del av kommunerna att anställa tjänstemän för vissa uppgifter. Bestämmelsernas tillämpning beträffande enbart förtroendeuppdragen åter vore så mycket mera betänklig, som därigenom en minoritets motstånd mot beslut om ersättning åt förtroendemän kunde befaras giva majoriteten anledning att utan hållbara sakskalet överflytta det väsentliga av förvaltningen på tjänstemän.

Över huvud taget måste det betecknas såsom oegentligt att införa en undantagsbestämmelse om kvalificerad majoritet på ett område, som synnerligt intimt berör frågan om organiserandet av den självstyrelse, som kommunen är berättigad och skyldig att handhava. Genom rätten att förhindra anslag till vissa organisationsåtgärder skulle minoriteten i själva verket kunna med bindande verkan för majoriteten bestämma den organisationsform, inom vilken den styrande majoriteten måste röra sig vid de kommunala frågornas beredning och beslutens verkställighet.»

Det förtjänar också att framhållas, att å ena sidan kvalificerad majoritet icke för närvarande är särskilt föreskriven vid beslut om arvode åt exempelvis kommunalnämndens, fattigvårdsstyrelsens eller pensionsnämndens ordförande, men att å andra sidan gällande bestämmelser om dylik majoritet såsom villkor för beviljande i skattetyngda kommuner av anslag utöver det löpande årets medföra, att vid behandling av frågor om ersättning åt innehavare av kommunala uppdrag — vare sig tjänste- eller förtroendeuppdrag — kvalificerad majoritet i vissa fall erfordras för beviljande i dessa kommuner av anslag för dylikt, liksom annat ändamål, även om detsamma icke är nytt.}

Lagförslagets
utformning.

I enlighet med vad jag nu anført, har jag låtit på grundval av de sakkunnigas förslag inom socialdepartementet utarbeta vederbörliga lagförslag. Därvid hava utöver redan omförmälda ändringar och tillägg företagits vissa jämkningar, delvis av allenast redaktionell natur, men delvis också innebärande ändring i sak. Härom torde följande böra meddelas.

Såsom i det föregående framhållits, hava de sakkunniga föreslagit ett traktamentsmaximum motsvarande i fråga om primärkommuner hälften av traktamentet enligt resereglementets femte klass, alltså för när-

varande 5 kronor, och i fråga om landstingen traktamente enligt reglementets tredje klass, alltså för närvarande 16 kronor. Jag finner i likhet med flera av de myndigheter och korporationer, som yttrat sig i frågan, kombinationen med resereglementet mindre lämplig. Kommunallagarna böra nämligen hållas fria från hänvisningar till andra mer svårtillgängliga författningar samt uttömmande reglera vad som sakligt sett faller inom deras område. Mindre lämpligt är också, att traktamentsersättningar, som bestämmas av Konung och riksdag gemensamt, göras beroende av en i administrativ ordning utfärdad författning. Jag har därför i de fall, där i sakkunnigförslaget förekomma hänvisningar till resereglementet, utbytt dessa mot direkta bestämmelser om traktamentets storlek. Detta utesluter emellertid icke, att vid bedömande av hithörande frågor resereglementets bestämmelser i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.

Därvid har jag i fråga om landstingsförordningen tillika, såsom förut anförts, med hänsyn till den av mig gjorda nedsättningen av det för landstingsmän föreslagna dagtraktamentet, gjort motsvarande nedsättning i fråga om traktamente åt ledamöter av landstingets styrelser och nämnder och föreslagit, att hithörande traktamentsersättning skall utgå med högst det belopp, som är bestämt för landstingsman.

Enär, på sätt de sakkunniga jämväl föreslagit, fastställd ersättning för resa åt kommunala förtroendemän skall utgå, oavsett hurvida vederbörande fått vidkännas verklig kostnad för resan eller ej, har det synts lämpligt att utbyta det av de sakkunniga använda uttrycket resekostnadsersättning mot reseersättning.

Den föreslagna maximibegränsningen av ersättning för resa, som i kommuns angelägenhet företages utom kommunen, har ansetts icke vara erforderlig utan uteslutits.

Enär förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd innehåller ett särskilt kapitel om underställning och besvär, synes stadgandet om underställning av kyrkostämmas beslut i arvodesfråga icke böra, såsom av de sakkunniga föreslagits, erhålla form av en i § 33 intagen hänvisning till andra förordningar utan införas i berörda kapitel såsom ett andra moment av § 40.

Stadsfullmäktige i huvudstaden hava erinrat, att den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen i § 38 mom. 1 av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm angående traktamente åt ledamot av stadskollegiet m. fl. genom stadgandets hänvisning till § 4 andra stycket från ersättning uteslöte de innehavare av kommunalt uppdrag, som icke utsetts direkt av stadsfullmäktige. Med anledning härav har bestämmelsen i denna del avfattats så, att ersättning må kunna utgå till ledamot av

stadskollegiet eller av annan kommunal nämnd, styrelse eller beredning. Klart är, att med denna formulering icke avses att från ersättning utsluta innehavare av enmansuppdrag.

Då vidare, enligt vad förut anförts, stadsfullmäktige och kyrkostämman i Stockholm böra få tilldela *arvode* åt vederbörande förtroende-män, hava erforderliga stadganden om underställning av hithörande beslut inarbetats i respektive författningsförslag. Med hänsyn till den noggranna kännedom, överståthållarämbetet lär äga angående stadens och dess församlingars ekonomiska ställning, har det ej ansetts nödigt att här föreskriva skyldighet att till samtidig underställning sammanföra alla under ett år fattade arvodesbeslut eller att ämbetet skall beredas tillgång till tablå över stadens eller församlingens utgifter.

*Special-
författningar.*

I fråga om de bestämmelser angående ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, som återfinnas i annan lag eller författning än de egentliga kommunallagarna, delar jag av de sakkunniga uttalad uppfattning, att dessa bestämmelser, om icke vägande skäl tala för särskilda regler, böra bringas till överensstämmelse med kommunallagarnas motsvarande stadganden.

Mot det förslag till ändring i lagen om fattigvården, som av de sakkunniga framlagts, har jag ingen erinran att göra.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna ändringen i lagen om allmän pensionsförsäkring, torde, även om dess genomförande må anses önskvärd, icke för närvarande vara skäl att endast av denna anledning vidtaga ändring i förevarande, i den ordning, § 87 regeringsformen omförmäler, tillkomna lag, utan synes i allt fall med den ifrågasatta lagändringen kunna anstå, till dess lagen i annat avseende behöver ändras. De sakkunnigas övriga förslag avse frågor, vilkas föredragning ankommer på cheferna för andra departement.

*Framställning
angående
tjänstgörings-
tiden för vissa
ledamöter av
Stockholms
stadskolle-
gium.*

I detta sammanhang anhåller jag att få till behandling upptaga en av Stockholms stadsfullmäktige i skrivelse den 5 innevarande mars gjord framställning angående ändring av tjänstgöringstiden för stadskollegiets särskilt valda ledamöter.

Till grund för stadsfullmäktiges framställning ligger ett av stadskollegiet avgivet utlåtande, däri kollegiet anför:

Enligt § 34 i förordningen om kommunalstyrelse för Stockholm skall stadskollegiet utgöras av, förutom stadsfullmäktiges ordförande och båda vice ordförande samt minst tre, högst sex borgarråd, ytterligare nio ledamöter. Dessa ledamöter jämte ersättare för dem till lika artal skola stadsfullmäktige enligt

mom. 2 andra stycket i samma paragraf bland sig välja å första sammanträdet i april månad de år, då val till fullmäktige äga rum. Enligt §§ 6 och 17 i kommunalförordningen, sådana dessa lydte före den 1 juli 1922, skulle stadsfullmäktigeval verkställas vartannat år, då hälften av hela antalet fullmäktige utsågs. Jämval val till stadskollegiet kom således att äga rum vartannat år.

Genom lagen den 9 juni 1922, vilken trädde i kraft den 1 juli samma år, har den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige upphört. Stadsfullmäktigeval skola numera ske vart fjärde år. Denna lagändring har emellertid på grund av avfattningen av de nyss anförda stadgandena i § 34 i kommunalförordningen även haft till följd, att valperioden för de särskilt valda ledamöterna av stadskollegiet hädanefter kommer att utgöra fyra i stället för två år.

En sådan förlängning av här ifrågavarande ledamöters tjänstgöringstid har stadskollegiet funnit innebära avsevärda olägenheter. Det kan icke anses lämpligt, att vid stadsfullmäktiges första sammanträde efter nyval, som kunna hava medfört icke obetydliga ändringar i kommunalrepresentationens sammansättning, ledamöter av stadskollegiet skola tillsättas för så lång tid som fyra år. Tillfälle bör finnas att oftare kunna vidtaga de jämkningar i stadskollegiets sammansättning, som på grund av förhållandena kunna bliva önskvärda. Icke heller torde det vara lämpligt, att, såsom enligt kommunalförordningens nya lydelse skulle bliva fallet, val till stadskollegiet i allmänhet icke skulle komma att ske vid samma tillfälle som val av borgarråd.

Då stadskollegiet sålunda ansett, att en förkortning av de särskilt valda kollegieledamöternas numera stadgade tjänstgöringstid bör ske, har kollegiet, vid övertägande av de olika alternativ, som i detta hänseende kunna tänkas, funnit sig böra förorda en sådan ändring av kommunalförordningen, att valperioden för här ifrågavarande ledamöter ändras till samma tid, som gäller för stadsfullmäktiges ordförande samt förste och andre vice ordförande, nämligen ett år.

Stadsfullmäktige hava under återopande av vad sålunda anförts hemställt om sådan ändring av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, att val av ifrågavarande ledamöter skall äga rum årligen å första sammanträdet i april månad.

Överståthållarämbetet har förordat bifall till framställningen.

Överståthållarämbetet.

Jag finner skäl tala för bifall till stadsfullmäktiges ifrågavarande framställning. Den ifrågasatta författningsändringen torde i likhet med övriga av mig tillstyrkta ändringar i förevarande förordning böra träda i kraft den 1 september 1923. Tillika synes, såsom stadsfullmäktige även hemställt, böra föreskrivas, att val enligt de nya stadgandena skall äga rum första gången å stadgad tid år 1924 samt att de, som på grund av tidigare val då äro ledamöter av stadskollegiet eller ersättare för dem, samtidigt skola frånträda sina uppdrag.

Departementschefen.

Departementschefen uppläser härefter de upprättade förslagen till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

lag om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

lag om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

lag om ändring i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862 och

lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918,

samt hemställer, att desamma måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.